

«КУМТӨР»

Жаңылыктары

КОМСОМОЛЬСКАЯ
ПРАВДА Кыргызстан

ГЕЗИТИНИН
АТАЙЫН САНЫ

БЕЙШЕМБИ,
19-СЕНТЯБРЬ, 2019-ж

Бул санда

**КУМТӨР БОЮНЧА
КЕЛИШИМДИН
ТӨРТ ТҮРКҮГҮ:
ӨКМӨТ МЕНЕН «ЦЕНТЕРРА»
ЭМНЕ ТУУРАЛУУ КЕЛИШИШТИ**

Өкмөт жана Centerra Gold Inc. компаниясы Стратегиялык келишимдин күчүнө кирүүдөгү бардык шарттары боюнча бир пикирге келе алышты.

**«КУМТӨРДҮН»
ЖАШЫЛ
ДОЛБООРЛОРУ**

Алтын өндүрүүнүн айлана-чөйрөнү коргоо жана туруктуу өнүктүрүү боюнча 2018-жылга карата отчетун талдадык.

**«КУМТӨР»
КЫЗМАТТАШУУГА ЧАКЫРАТ:**

СТРАТЕГИЯ, КӨЗӨМӨЛ
ЖАНА ТАЛАПТАР
Инвестор жергиликтүү товарлар жана кызматтарды сатып алууларды жана ата-мекендик өндүрүшчүлөр менен кызматташуу көлөмдөрүн өстүрүүнү көздөйт

**ҮЙ-БҮЛӨ МЕНЕН
БИРГЕ
КООПСУЗДУК ҮЧҮН**

«Кумтөр» компаниясы уюштурган жаркын жана шаттуу майрамды балыкчылыктар кандай өткөргөнү жөнүндө репортаж

**КЕЛЕЧЕККЕ
ИНВЕСТИЦИЯЛАР:
«КУМТӨР»**

**ГЕОЛОГИЯЛЫК
ЧАЛГЫНДООГО
24 МЛН ДОЛЛАР
БӨЛӨТ**

Бул бийик тоолуу кендин иштетүү мөөнөтүн бир нече жылга узарта алат

2-бет

4-5-бет

6-7-бет

8-9-бет

12-бет

КЕНДИН ӨМҮРҮН УЗАРТА

«КУМТӨР» КЫРГЫЗСТАНДЫН БЮДЖЕТИНЕ САЛЫКТАР, СОЦИАЛДЫК ФОНДУНА КОТОРУУЛАР ЖАНА МИЛДЕТТҮҮ ТӨЛӨМДӨР ТҮРҮНДӨ 4,22 МИЛЛИАРД СОМ КОТОРДУ

Компания 2019-жылдын II чейрегиндеги жыйынтыктарын чыгарды.

Канадалык компания «Центерра Голд Инк.» башкарган Борбор Азиядагы эң ири батыш алтын өндүрүүчү 2019-жылдын экинчи чейректеги жана биринчи жарым жылдыктагы өндүрүш жыйынтыктары менен финансылык көрсөткүчтөрүн жарыялады.

КГК алты айда 9 373,76 кг алтын (же 301 373 унция) өндүрүп, 4,22 миллиард сомдон ашуун салыктар жана милдеттүү төлөмдөрдү которгон.

«Кумтөр» кениндеги 2019-ж. II чейрегиндеги алтын өндүрүү көлөмү 151 065 унцияны түздү, ал эми 2018-ж. ушул эле мезгилинде алтын өндүрүү 83 802 унцияны түзгөн. 2019-ж. II чейрегиндеги алтын өндүрүү көлөмү №18 жана №19 жумуш зоналарынан кампада сакталган бай руданы өндүрүү жана жогору ылгоо коэффициенти эсебинен өскөн.

Аталган мезгилде 153 307 унция, же 4 768,38 кг алтын сатып өткөрүлгөн. Алтынды сатып өткөрүүдөн жалпы киреше 2019-ж. экинчи чейрегинде 197,7 млн долларды түздү.

**Өндүрүштүк көрсөткүчтөр
сандардын тилинде
10-бетте**

КУМТӨР БОЮНЧА КЕЛИШИМДИН ТӨРТ ТҮРКҮГҮ: ӨКМӨТ МЕНЕН «ЦЕНТЕРРА» ЭМНЕ ТУУРАЛУУ КЕЛИШИШТИ

Өкмөт жана Centerra Gold Inc. компаниясы Стратегиялык келишимдин күчүнө кирүүдөгү бардык шарттары боюнча бир пикирге келе алышты. Канадалык инвестор Кыргызстандын пайдасына дагы кошумча төлөмдөрдү төлөй турган болду.

Буга эки өнөктөш тең текшерип кадам таштаган көп күттүргөн окуя 31-июлда болду, дал Кумтөр долбоору боюнча Стратегиялык келишимди аткаруунун акыркы мөөнөтү деп белгиленген күнү.

“Центерранын” аткаруучу директору Скотт Перри жана канадалык компаниянын Директорлор кеңешинин мүчөлөрү менен Кыргызстандын премьер-министри Мухаммедкалый Абылгазиевдин жолугушуусунан кийин өкмөттүн басма сөз кызматы билдирүү жасады. Министрлер кабинети жаңыланган келишимдин күчкө кирүүдөгү бардык тартиби жакынкы аралыкта аяктайт деп жарыялады. Ал эми дагы бир нече күндөн кийин өкмөт жаңы келишимге кеңири тактоолорду таратты. Негизинде 2017-жылдын сентябрында түзүлгөн келишим калды. Бирок, айрым маселелер боюнча өкмөт өз позициясын олуттуу жакшырта алды.

Эмне үчүн жаңы келишим Кыргызстанга пайдалуураак экенин «Кумтөр жаңылыктары» талдады.

Кандай эле...

Эми Кыргызстан менен «Центерра» кандай шарттарда кызматташарын билүү үчүн министрлер кабинети менен инвестор ортосундагы мурунку макулдашылган келишимдин майда-чүйдөлөрүн эстөө керек.

2017-жылдын сентябрь айында канадалык инвестор менен Кыргызстандын мурунку өкмөтү ортосундагы узак сүйлөшүүлөрдөн кийин «Кумтөр» долбоору боюнча белгилүү бир пайдаларга жетүүгө мүмкүн болгон. Тараптар негизине экология, улуттун саламаттыгы жана кендин келечеге тууралуу маселелер кирген Стратегиялык келишимди түзүшкөн.

Анда, келишим боюнча «Центерра» **Жаратылышты өнүктүрүү фондун** түзүүгө бир жолу 50 млн доллар жана кийинки 10 жылда, кенди пайдалануу мөөнөтү аяктаганча бул фондго жыл сайын 2,7 млн доллардан төлөп турууга милдеттенме алган. Бийликтегилер донордук салымдардын эсебинен «жашыл берметтин» көп

Скотт Перри акыркы жылда Кыргызстанга бир нече жолу учуп келип, кыргыз өкмөтүнүн башчысы менен жолукту. Бул сүйлөшүүлөрдүн жыйынтыгында «Кумтөрдү» чоң келечек күтүп турат деген үмүт жаралды.

«Стратегиялык келишимдин күчүнө кириши - «Центерра» менен Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн ортосундагы бекем мамиленин бышыкталышы. Биз «Кумтөр» долбоору жана келечектеги кендеги тоо иштерине туруктуулукту камсыз кылуу боюнча өкмөттүн темирдей катуу ниетине байланыштуу ушуга жеттик»

«Центерранын»
аткаруучу директору
Скотт Перри

жылдардан бери чечилбей келген экологиялык көйгөйлөрүн чечүүнү убадалаган, анын ичине Ысык-Көлгө заманбап тазалоочу курулуштарды куруу же жаңылоо да кирген.

Саламаттыкты сактоо бөлүгү боюнча инвестор **онкологиялык илдетке чалдыккан бейтаптар үчүн заманбап жабдууларды сатып алууну каржылоону** чечкен. Статистика боюнча, Кыргызстанда рактан жыл сайын 18 миңдей киши каза болот. Ошону менен бирге алты млн калкы бар өлкөдө коркунучтуу шишиктерди дарылоо үчүн болгону эки линиялык тездеткич болсо, алар да ойдогудай иштебейт. Жабдуу кымбат. **Аны сатып алуу үчүн «Центерра» 10 млн доллар бөлүп берген, анын 7 млнү өткөн жылы эле которулган.** 2019-жылдын февраль айында Кыргызстан тендердин жеңүүчүсүн – эстониялык компанияны аныктап, аны менен эки линиялык тездеткич алып келүү боюнча келишим түзгөн. Саламаттыкты сактоо министри Космосбек Чолпонбаев 2020-жылдын башында нур терапиясынын процедурасына пациенттерди жаза берүүгө боло турганына убада берген.

Аягында, сентябрь келишиминин үчүнчү маанилүү пункту - **кендеги геологиялык чалгындоолорду кайра жандандырууга байланыштуу** болчу, бул ишке инвестор 2018-жылы 18 млн доллар бөлгөн. Бул маселеде тараптарда эч кандай келише албастык болгон жок. Жер казынасын чалгындоо за-

рыл, себеби, мындан бийик тоолуу кендин жана бүт өлкөнүн 2026-жылдан кийинки тагдыры көз каранды, бул убакта жер астындагы байлыктардын болгон запасы түгөнөт.

...эми эмне болду

Кыргызстанда бийлик алмашкандан кийин Абылгазиевдин өкмөтүнүн министрлер кабинетинин жаңы курамы бекитилген соң тергөө сыяктуу кыйкымчыл кылдаттык менен келишимди изилдөөнү чечишти. Канадалык өнөктөшү менен сүйлөшүүлөр жанданды. Алгач тараптар бир келишимге эч келе келе албай коюшту - убакыт өтүп жатты, ал эми диалогдун катышуучулары Стратегиялык келишимдин аткарылышынын акыркы мөөнөтүн улам-улам артка жылдырып жатышты.

Албетте, процесстин мындай создугушу премьердин пайдасына ойногон жок. Анын үстүнө, аны начар иштеп жатат деп жакшы эле сындап жатышты, ал тургай аны аз жерден Кыргызстандын кызыкчылыгына чыккынчылык кылып жатат дегенге чейин да шек санап жиберилди. Министрлер кабинетинин билдирүүсү баарын өз ордуна койду. Акыры түзүлгөн келишимге дагы кандай шарттар кошулганда гана Кыргызстан өзүнүн ири өнөктөшү менен кызматташууну улантарын өкмөттөн айтышты.

Компания жыл сайын төлөнүүчү 2,7 млн доллар (Жаратылышты өнүктүрүү фондунан бир жолу төлөнүүчү 50 млн доллардан сырткары) экологиялык төлөмдү дагы бир млн долларга көбөйтүүгө макул болду. Мына ошентип 2017-жылдан 2026-жылга чейинки которуунун жалпы суммасы 87 млн долларды түзмөкчү.

Стратегиялык келишим күчүнө киргенден кийин Кыргызстандын онкологиялык кызматын колдоо үчүн «Центерра» бир жыл ичинде калган сумманы (3 млн доллар) да төлөп бермекчи.

Келишимдеги дагы бир не-

гизги жаңы пункт – **Аймактарды өнүктүрүү боюнча социалдык өнөктөштүк фондун** каржылоо. Түзүү боюнча Мухаммедкалый Абылгазиев кол койгон бул уюм эмне менен алектене турганын өкмөттөн айтышты.

Коомдук фонд өлкөнүн бардык региондорун өнүктүрүү боюнча шарттарды түзүүгө багытталган иш-чараларды жана долбоорлорду колдоп, каржыламакчы. Экспортко, инновациялык технологияларга, кайра жандануучу энергия булактарына, айыл чарба продукцияларын кайра иштетүүгө жана кураштыруу өндүрүшүнө багытталган инвестициялык долбоорлорго, аймактык жаңы ишканалардын ачылышына жана колдоого өзгөчө көңүл бурат.

Компания 2019-2020-жылдары аймактык фондго 10 млн доллар которууга милдеттенген. Андан сырткары, «Кумтөр» жыл сайын жылдык дүң кирешесинин 0,4% төгөт. 2026-жылга чейин төлөмдөр орточо 30 млн долларды түзөт.

Коомдук фонд канадалык инвестордун каражатынын эсебинен гана иштемекчи. Республикалык бюджеттен бир тыйын да которулбайт.

Жыйынтыктоочу пункт – геологиялык чалгындоо. Буга чейин жүргүзүлгөн геологиялык чалгындоо иштеринин оң жыйынтыктарын эске алып, «Центерранын» Директорлор кеңеши жер казынасын чалгындоого 2019-жылы дагы кошумча 6 млн доллар жумшоо чечимин кабыл алды. Ошентип эки жылдык геологиялык чалгындоо программасын инвестициялоонун жалпы суммасы 24 млн долларды түзөт.

Эгерде долбоор боюнча бардык негизги төлөмдөрдү жыйынтыктаса, анда өлкө «Кумтөрдөн» алуучу **Кыргызстан үчүн пайда 150 млн долларды түзөт.** Өлкө бул каражаты акыл-эстүү пайдаланат деп ишенгиң келет.

Олия ШИТОВА.
Фото: gov.kg

Теңдеши жок коруктун жетекчиси Сарычат-Ээрташ кантип түзүлгөнүн, инвестордун ролу анын тагдырында кандай экенин баяндап берди.

Өлкөнүн пайдасына чоң киреше алып келе турган кыргыз өкмөтү менен «Центеранын» ортосунда түзүлгөн жаңы келишимдин шарттары жарыяланары менен коомчулук кайра козголду. Бул сапар жергиликтүү ЖМК кыргыз бийлиги канадалык инвесторго алтын казууга Сарычат-Ээрташ коругунун 16 миң гектар жерин берип салды деген маалымат тарады. Кийинчерээк өкмөт бул маалыматты четке кагып, коруктун аймагында эч кандай кен казуу жүргүзүлбөйт деген менен, коомдо шектенүүлөр таркай элек. Ошондуктан биз бул уникалдуу коруктун директору Мухтар Мусаевге жолугуп, Сарычат-Ээрташ мамлекеттик коругу качан, кантип түзүлгөнүн, жерлери кен казууга берилип кетти деген сөздөрдүн канчалык чындыгы бар экендиги тууралуу маектештик.

Сарычат-Ээрташ: негизделүү тарыхынан биздин күндөргө чейин

Түп жайын талдасак, канадалык инвестор болбогондо, сейрек кездешүүчү айбанаттар байырлаган, Кыргызстандагы ажайып бир кооз жерди түптөө суроосу көтөрүлбөйт эле. «Кумтөр» 1994-жылы демилге көтөрүп, келерки жылы өкмөттүн буйругу менен 78 миң гектар аянты менен Сарычат-Ээрташ мамлекеттик коругу түзүлгөн. Азыр ак илбирстер тукумдап, аюулар, аркар-кулжа, кийиктер жашайт. Сарычат-Ээрташ – кызыл китепке айбанаттар өзүн эркин сезген өлкөнүн сейрек бөлүгү. Куралчан адам ал жакка кире албайт. Албетте, корук уюштуруунун максаты ошо болгон: жоголуп бараткан айбанаттар менен өсүмдүктөрдү коргоо жана сактоо.

- Алтын кенди иштетип баштоого чейин корук түзүү тууралуу сөз болгон эмес, - деп Мухтар Мусаев эскерет, ырас, ал чарбасын 20 жылдан ашуун башкарат. - Мындан 24 жыл мурда инвестор эл аралык уюмдар аркылуу коруктун түзүлүшүнө акча которгон жана ошондон бери долбоорду колдоп келе жатат. Мисалга, быйыл эле «Сарычат» коому аркылуу «Кумтөр» 588 миң 800 сом которду. Биз бул акчага материалдык-техникалык базабызды чыңдадык. Жаңы тосмо, дарбаза салдык. Мейманкана ачтык, ага керектүү буюм-тайымдарды, эмеректерди сатып алдык. Мындан сырткары, «Кумтөр» биздин

Сарычат-Ээрташ мамлекеттик коругунун директору Мухтар МУСАЕВ:

Корулган аймактагы айбанаттар адамдан чочулап, безилдеп качып кетпейт.

«КУМТӨР» КОРУГУБУЗДУН БИР КАРЫШ ЖЕРИН ДА ТАЛАШКАНЫ ЖОК»

кызматкерлерибизге кышкы, жайкы окшош кийим тиктирип берди, рюкзак, дүрбү, фотоаппарат жана компьютер жабдыктары менен камсыз кылды. Ошондой эле жолсуз жерлерге ылайыктуу жаңы УАЗ Хантер унаасын сатып берди.

Сарычат-Ээрташ коругунун директорунун айтымында мамлекет тарабынан деле колунан келишинче жардамдар болот, кызматкерлерге айлык, коммуналдык кызматтар жана сапарга чыгууга кеткен каражаттарды төлөп берет.

Ал эми башка “кайдигер эмес жарандар” – экоактивисттер, депутат-саясатчылар, меценаттар, “Кумтөр” коруктун жерин алып алыштыр дегендерчи?

- Буга чейин эч ким колдоо сунуштаганы жок. “Кумтөр” аркылуу “Флора жана Фауна интернэшнл” эле жардам берет. Эки эл аралык илимий уюм Сарычатта илимий изилдөөлөрүн өткөрүштү. Биз сегиз илбирс кармап, спутниктүү каргы тактык. Корук ичинде 40 фотокапкан койдук. 2015-2017-жж “Кумтөр” менен биргелешкен илимий изилдөө өткөрдүк. Алар отчетто бар – деп түшүндүрөт Мухтар Мусаевич.

Прессадагы ызы-чуудан кийин жардам берүү сунуштары жаайт деп элестегени менен, андай болгон жок.

- Туура эмес берилген маалыматтан ушундай болуп кетти. Толук маалыматты билбей туруп эле «Самаркандан саман учуптур десе, Самарканды жоо чааптыр» дегендей ууду чыгарып жиберешти. Балким, мындай маалымат таркатууга кимдир-бирөөлөр кызыктар болгондур. Мүмкүн «Кумтөргө» башка жерден жер

берилсе керек, бирок биздин коруктун бир карыш жери да берилген жок. Маселени козгошу козгоп коюп, бирөө да жок дегенде телефон чалып, менден бул чынбы деп сураган жок. Балким мунун да кандайдыр бир пайдасы тийип калабы деп отурабыз, мисалга, депутаттар өз фракцияларында корукка кандай жардам көрсөтүү боюнча маселе көтөрүп калышат...

Коруктун жерине кол тийбестик

«Кумтөр» коруктун аймагына 16 миң га жерге кирип кеткен деген сөз корук кызматкерлерин катуу таң калтырган.

- Бул кандай болуп кетти. Биз билбесек анда кандай берилип кетет, анан дагы биз тияк-бияктан угуп отурсак, карап чыксак бул чындыкка жатпаган төгүн болуп чыкты. Бизге ал 16 миң гектар эмес, 16 метрге жакын жолобойт, бизден кирип кеткен жер жок. Өкмөт бербесе биз кандай бербиз? Уруксат жок, биз бералбайбыз. Киребиз десе дагы, биз киргизбейбиз.

- Бирок, 2009-жылдагы келишим боюнча Кумтөргө коруктун 16 миң гектар жери берилген экен го...

- Ооба, ал убакта берилген. Анда бул аймак райондук бийлик тарабынан гана корук катары аныкталган болчу. Ал кезде мыйзам боюнча райондук бийлик чече алчу. Ошондуктан бизге кошумча 60 миң 62 гектар бөлүнүп берилген. Бирок, 1999-жылы өкмөттүн райондук администрациянын чечимин жокко чыгарган токтому чыккан, бирок биз бул жерлерди алып калганбыз. Ошону менен 2013-жылы коруктун жер боюнча чырга толугу менен чекит койгонбуз.

- Ошол кезде геологиялык чалгындоо иштери жүргүзүлдү беле?

- Жок, ал убакта компаниянын лицензиясы болсо да чалгындоо иштери жүргүзүлгөн эмес, бир да техника, бир да күрөк казган жок, бир да адам барган эмес. Эртерээк өз жайына келсе жакшы болот эле, болбосо далилсиз түрдүү сөздөр айтылып жатат. Ал тургай аркар, тоо текелер да калбай калды деп айтышууда. Ошолор ушул жерге келип, аркар, тоо текелердин 300-350 баш үйүрлөрүн көрсө жакшы болот эле.

Сарычат-Ээрташтын кең келечеги

- Аркар-кулжа тууралуу сөз болуп калды, жаныбарлар дүйнөсүнүн сейрек айбанаттарын кантип сактап, ал тургай көбөйтүп жатасыздар? Браконьерлер менен кантип күрөшөсүздөр?

- Бизде азыр мындай маселе жок. Сарычат-Ээрташка үч гана багыт: «Кумтөр», Коёнду жана Эңилчек тараптан гана келүүгө болот, мунун баары кайтарылат. Өздөрү тараптан шектүү нерсе байкалса, кумтөрчүлөр ошол замат кабар беришет. Өкмөттүн мыйзамсыз аңчылык боюнча айып пулдун өлчөмүн көбөйткөнү да көйгөйдү чечүүгө жардам берди. Мурда чиновниктер өздөрү аңчылык кылышчу, азыр ал да токтогон.

Биздин коруктун келечеги кең деп ойлойм. Коругубуздун аймагын аңчылык чарбалардын эсебинен да кеңейтип алсак болот. Алардын лицензиясынын мөөнөтү 2023-жылы аяктайт жана ошону менен автоматтык түрдө аңчылыкка тыюу салынат. Ошентип, коруктун аймагы дагы кеңейип,

анын арты менен жаныбарлардын да саны көбөйөт. Анткени, бул жаныбарлардын салып койгон үйлөрү жок да, кайсы жер тынч болсо, ошол жерде көбөйө беришет.

- Сарычат-Ээрташ коругунда ак илбирстердин саны көбөйдү деген чынбы?

- 1999-жылдан бери илбирстерге байкоо жүргүзөбүз. Ал убакта болгону бир гана илбирстин изин көргөнбүз. Андан бери илбирстердин издерин издеп, бул жырткыч жүрүүчү жолдорду изилдеп, фотокапкандарды койгонбуз. Учурда болжолдуу, 70-80 пайыз менен ишенимде Кумтөрдөн 25-30 чакырым аралыкта элүүдөй илбирс бар. Мүмкүн мындан да көп болушу мүмкүн. Мындан сырткары, аркар-кулжалардын саны да өстү. 2019-жылдын 1-январына карата биздин эсеп боюнча болжол менен 2914 аркар-кулжа, 1630 тоо теке жана 9 аюу бар. Алар корукта адамдан коркпой эркин жүрүшөт.

- Корукта туристтик маршруттарды түзсө болобу?

-Ооба, туризм аркылуу каражат тапса болот. Бирок, бул жакка жайында гана келүүгө мүмкүн. Коруктун аймагында шар аккан суулар көп, даярданбаган адамга бул суудан өтүшү кыйын. Аларда көпүрө да жок. Туристтерди тартуу үчүн жок дегенде 3-4 асма көпүрө салуу керек. Жакшы идея экен! Экотуризмди өнүктүрүүгө болот, фотоаңчылар үчүн сафари уюштурууга мүмкүн. Ошондо туристтер аркар менен тоо текелерди табигый шартта жашаган жеринде өз көздөрү менен көрүп, сүрөткө да тартып алышмак.

Екатерина РОЗИНА. Фото: макала каарманынын өздүк архивинен.

Алтын казуучу компания айлана чөйрөнү коргоо жана туруктуу өнүктүрүү боюнча долбоорлор жөнүндө айтып берет.

«КУМТӨРДҮН»

Кумтөрдүн укмуштуудай кооз жашоочулары.

Инвестор ар жыл сайын берүүчү отчетторунда аткарылган жаратылышты коргоо боюнча иш-чаралар жана программалардын жыйынтыгын кабарлап турат. Документтерде “Кумтөр” кенинин ишмердүүлүгү тууралуу маалыматтар, экономикалык көрсөткүчтөр, айлана чөйрөнү коргоо жана туруктуу өнүктүрүү (биоартүрдүүлүк, абага чыгындылар, калдыктарды жөндөө), эмгекти коргоо жана коопсуздук техникасы, компаниянын экологиялык жоопкерчилиги жана башка көптөгөн негизги маалыматтар камтылган.

“Кумтөрдүн” “жашыл” долбоорлору боюнча кененирээк баяндайбыз.

Жапайы жаратылышты байкай

Чыгыш тарабында эң бийик алтын кендеринин бири жайгашкан Тянь-Шань тоо кыркасы уникалдуу биоартүрдүүлүгү менен өзгөчө. Анын сейрек жашоочуларынын катарында ак илбирс жана Марко Поло аркары бар. Тянь-Шань тоо кыркасы чөпкө да бай келип, кызыл китепке кирген өсүмдүктөрү да кездешет.

Кумтөр кенинде өткөн жылы жүргүзүлгөн байкоолор учурунда сүт эмүүчүлөрдүн 7 түрү (1 270 өзүнчө баш) табылган жана канаттуулардын 45 түрү (2 561 баш) катталган.

Компания узак жылдардан бери калдык сактоочу жайдын аймагында жана анын тегерегинде пайда болгон жапайы айбанаттарга мониторинг жүргүзүп, жаныбарлар менен канаттуулардын бардык түрүн каттоо иштерин жүргүзүп келет. Өндүрүштүн жапайы жаратылышка терс таасир тийгизбешине көзү жетүү адистер үчүн аябай маанилүү.

“2018-жылы калдыктар чарбасынын аймагында суур, түлкү, карышкыр, аркары жана ошондой эле жапайы жана саз

канаттууларынын 32 түрү байкалган. Кенде калдыктарды сактоо системасы дагы деле Кумтөрдү байырлагандар үчүн цианид менен ууланып калуу коркунучу төмөнкү деңгээлде”, - деп айтылат отчеттордо.

Зоологдор изилдөөлөрүндө жапайы жаныбарлардын жашоо мүнөзүн жана алардын орун которууларын изилдөө үчүн радиокартыларды колдоно башташты. Мисалга, Ак-Шыйрак тоо кыркасынын түндүк бетинде, Кумтөр дарыясынын башаттарында адистер аркарынын ургаачысын кармап, ага каргы тагып коюшкан. Окумуштуулар аркарынын жыл ичинде кендин аймагынан эч жакка кетпегенин аныкташкан. Спутниктик каргынын маалыматы боюнча, аркары бул убакыт ичинде 702 чакырым жол жүргөн. Кызыктуу факт. Кумтөрдөгү тоо иштерин аткарууда оор техникалар колдонулганына карабастан жырткычтар менен туяктуулар адамдан да, катуу добуштардан да коркушпайт. Ошондой эле, аңчылык сезонунда жаныбарлар куралдуу адамдардан качып, жакынкы аңчылык чарбалардан кендин аймагына көчүп келишет. Окумуштуулар мындай көчүү бул жерде туруктуу жашаган жаныбарларга зыянын тийгизиши мүмкүн деп чочулашат. Ишкана жабылгандан кийин Кумтөр режимдик объект статусун жоготот да, аңчылыкты жактыргандар үчүн бул жер кенен-кесири болуп калат. Эгерде мамлекет бул аймакты кайтарылган жаратылыш зонасына айлантпаса, ишенчээк болуп калган жаныбарлар куралдуу адамдар үчүн оңой бутага айланат.

Кумтөрдү кантип дем алышат?

Тоо иштери чаңсыз жана кыжы-кужусуз болбойт. Ошондуктан компания кендеги жана анын айланасындагы абанын сапатын ынтаа коюп көзөмөлдөп келет.

Бул үчүн Кумтөрдүн аймагында сынамык алуучулар орнотулган. Эгер-

де ал жол берилген нормадан ашып кетсе, адистер ошол замат аймакта чанданууну басуу боюнча чараларды көрүшөт. Андан сырткары, тоо, жер-транспорттук же жүктөө иштерин жүргүзүүдөн мурун жана бүткөндөн кийин кызматкерлер жумуш зонасын нымдап чыгышат.

Бирок, албетте, кенге жакын жайгашкан ысык-көлдүк айылдардын жашоочуларын Барскоон капчыгайында кандай аба экендиги түйшөлтөт. Бул кооз капчыгай аркылуу вахтовкалар кызматкерлерди кенге жеткирип, кайра алып келишет жана түрдүү жүктөрдү ташышат. Андан сырткары бул жолду айылдыктар да, изилдөөчүлөр да, аңчылар да, туристтер да пайдаланышат.

“Абадагы салмактанган бөлүкчөлөрдүн жалпы санын аныктоо үчүн 2018-жылдын жай айларында капчыгайда үч сынамык алуучу орнотулган. Технологиялык трассанын боюна кенге чейин чаң өлчөгүчтөр орнотулган”, - деп билдиришти компаниядан абаны мониторинг кылуу ыкмасы жөнүндө.

Чанды жерге бастырып салуу үчүн күн сайын жолго ондон ашуун суу ташуучу унаа суу себет. Жолго асфалт төшөлбөгөн менен жакшы абалда, себеби, жолдун абалы дайыма көзөмөлдө.

Белгилей кетсек, кыргызстандык окумуштуулар Кумтөрдүн Барскоондогу өсүмдүктөргө тийгизген таасирин изилдеп көрүп, олуттуу таасир тий-

гизбейт деген жыйынтыкка келишкен. Адистерди түйшөлткөн нерсе башка – көзөмөлсүз жайылган мал жана рекреациялык күч келүү (эс алуучулардын жана туристтердин ландшафтка таасири). Жергиликтүү фауна мына ушундан жабыркап жатат.

Ал эми ысык-көлдүктөрдүн алтын казуучу ишкананын Жети-Өгүз районунун абасын булгоосу боюнча чочуркашы боюнча - бул таптакыр негизсиз. Жок эле дегенде башка көз караштан алганда да, кен казылган аймак жакынкы айылдардан тоо кыркасы менен тосулган. Алыс аралык кендин бул аймактын абасынын абалына таасирин тийгизе албайт. Ал эми айылдардагы абанын булганыч булагы - бул кадимки эле таштандынын өрттөнүшү же башка көзөмөлдөнбөгөн чыгындылар болушу мүмкүн. Баса, тигилген өсүмдүктөрдүн абаны тазалоодогу орду канчалык экенин баары эле билсе керек. Экологияга камкордук кылууда кумтөрлүктөр жергиликтүү тургундарга жакшы үлгү көрсөтүшүүдө. Алар жашылдандыруу боюнча иш-чараларга активдүү катышып келишет. Мисалга, өткөн жылы, технологиялык трассанын 15-чакырымына мажүрүм тал менен ак кайыңдын 750 көчөтү отургузулган. Дарактар түп алды! Бул иштерге компания 210 миң сом жумшаган. Көчөттөрдү отургузууга “Кумтөрдүн элчилери” жана айылдыктар катышкан.

Калдыктарсыз өндүрүш

Бул чет өлкөлүк компания өзгөчө көңүл буруп келе жаткан дагы бир экологиялык программа. Калдыктардын айлана-чөйрөгө терс таасирин азайтуунун маанилүүлүгүн түшүнүү менен “Кумтөр” дайыма алдыңкы эл аралык тажрыйбанын негизинде калдыктарды башкаруунун өз стратегиясын оптималдаштырууга жана жакшыртууга умтулуп келет.

«ЖАШЫЛ» ДОЛБООРЛОРУ

Компания кендеги таштандыларды өз алдынча жыйноону өздөштүргөн. Таштандылардын 100% кайра иштетилет.

Кендеги тоо иштерин жүргүзүүдөн мурун да, аяктагандан кийин да суу ташуучу унаалар иш зонасына суу чачышат.

Сандарга үңүлсөк.

2018-жылы кенде 6 751,15 тонна өндүрүштүк калдыктар (металлолом, пластик, май, суюктуктар) келип чыккан. Бул калдыктар өз-өзүнчө жыйналат жана чогулганына жараша кайра иштетүүгө жиберилет. Эч нерсе калып калбайт жана эч нерсе ташталбайт.

Өткөн жылы кенде катуу тиричилик калдыктар 655,6 тонна топтолгон. Өзүнө алган милдеттенмелерге аткаруу үчүн «Кумтөр» полигондо көмүлүүгө тийиш болгон калдыктардын көлөмүн бир нече эсеге азайтты. Тамак-аш калдыктары, пластик, кагаз жана айнектерди (бул жалпы массанын 75 пайызы) жеңил эле кайра иштетүүгө жана экинчи сырьё катары пайдаланууга болот. Калдыктардын 25 пайызы гана кайра иштетилбей тургандардын катарына кирет.

Ошондуктан, башкысы – ишке акыл менен киришүү керек! «Кумтөрдүн» өзүнүн биочирүүчү калдыктарды кайра иштетүүчү станциясы бар, андан компост алышат. Органикалык бул жер семирткич да кийин пайдасы тиет – кендеги кыртышы бузулган участкаларды күрдүүлүк касиетин кайра калыбына келтирүүдө пайдаланылат.

Ал эми коркунучтуу калдыктар (таңгактар, аккумуляторлор, сымаптуу лампалар, медициналык калдыктар) тууралуу айтсак, мындай калдыктар 2018-жылы кенде 459,7 тонна чогулган. Анын бир бөлүгү 2015-жылдан бери иштеп келе жаткан кендин санкцияланган полигонуна аралаштырылат. Калдыктардын 19,5 тоннасы адистештирилген компанияга кайра иштетүү үчүн жөнөтүлгөн.

Кайра иштетүүгө берилген коркунучтуу калдыктардын көлөмү 2017-жылдагыга салыштырмалуу бир топко төмөн болгон. Майланышкан ыпыр-сыпырлар эми кыйла төмөнкү класстагы коркунуч жаратуучулардын катарында жана өндүрүштүк калдыктардын жалпы көлөмүнө киргизилген.

Дагы бир жаңылык бар. Кумтөрдө автоунаалардын аккумуляторлору өзүнчө чогултулуп, кайра иштетүүгө жөнөтүлөт. Байланыш каражаттарынын элементтерин жана компьютердик жабдыктарды азыктандыргыч манжадай батареяларды чогултуу иши башталган. Чогултулганына жараша булар да коопсуз жок кылуу үчүн кенден ташылып кетет.

Бул маселеде «Кумтөр» адистештирилген жергиликтүү компаниялардын кызматын пайдаланат.

Белгилей кетсек, инвестор кайра иштетүү же калдыктарды жок кылуу боюнча кыргызстандык ишканалар менен жаңы кызматташтык кылууга дайыма даяр жана иштеп келе жатат. Себеби, акыр аягында баарынын максаты бир – азыркы жана келечектеги муундун аман-эсенчилиги үчүн экологияны коргоо.

Юлия ШИТОВА

Фото: Влад УШАКОВ, Татьяна МЕНЬШИКОВА, Иван ТУРКОВСКИЙ, kumtor.kg

БАСА

Экология үчүн миллиондор

Мурунку жылдардагыдай эле «Кумтөр» 2018-жылы да жаратылышты коргоо боюнча иш-чараларды өткөрүү системасын жакшыртып, жана ошондой эле тоо кен өндүрүшүнүн экологияга тийгизген таасиринин деңгээлин изилдөө аркылуу экодолбоорлор менен иштөөнү улантты. Айлана-чөйрөнү коргоого жана экологиялык мониторингге компания **5,8 млн доллар** короткон. Акчаны суунун, абанын сапатын, био ар түрдүүлүктү, кыртыштарды, тунган катмарларды, радиациянын деңгээлин мониторинг кылууга жана калдыктарды башкаруу боюнча программаларга жумшаган.

Ошону менен катар, адистер төмөнкүлөрдү өткөрүшкөн:

- Барскоон өрөөнүндөгү чаңдануунун деңгээлин жана автоунаалардын кыймылына дайыма жүргүзүлгөн мониторинг;
- аркарлар, тоо эчкилер, карышкырлар жана түлкүлөрдүн популяциясын байкоо да кирген концессиялык аянттын чегинде фаунаны изилдөө жана гидробиологиялык изилдөөлөр;
- жаныбарлар дүйнөсүнүн өкүлдөрүнө цианиддин таасиринин тобокелдигинин түпкүлүгүн үйрөнүү үчүн калдык сактагычтын айланасында дайыма жүргүзүлгөн изилдөөлөр;
- Сарычат-Эрташ мамлекеттик коругундагы био ар түрдүүлүктү сактоо боюнча иштер;
- жер кыртышын калыбына келтирүү боюнча тажрыйба жүргүзүүчү участкалардын кеңейтүү жана чогултулган кыртыштын жогорку катмарын сактоонун узактыгын арттыруу боюнча стратегияларды иштеп чыгуу да кирген бузулган жерлерди кайра калыбына келтирүү боюнча ыкмаларды изилдөө;
- кендин иштетүүгө жараксыз бөлүгүндөгү арыктардагы жана тазалоочу курулуштардагы өндүрүштүк арыктар чогулган жердеги аммиактын жана оор металлдардын топтолушун төмөндөтүү боюнча саздак жерлердеги андан кийинки изилдөөлөр;
- кендеги калдыктарды керекке жаратуу жана аларды кыскартууга байланыштуу чыгымдарды оптималдаштыруу боюнча иштер;
- мөңгүлөргө жана метеорологиялык шарттарга мониторинг жүргүзүү;
- табигый көлмөнүн жарып кетишинин алдын алуу үчүн Петров көлүндөгү суунун деңгээлин азайтуу боюнча иш-чаралар.

БАСА

Коркута ээрип жаткан муз

Кумтөрдүн концессиялык аянтында беш мөңгү: Давыдов, Лысый, Сары-Төр, Петров жана Борду мөңгүлөрү жайгашкан.

Бийик тоолуу кен чыккан жерде тоо иштери башталгандан бери кыргызстандыктарды ошол аймактагы жана кенге жакынкы мөңгүлөрдүн тагдыры айрыкча түйшөлтүп келет. Кенге жетүүгө жол ачуу жана карьердик иштердин коопсуздугун камсыз кылуу үчүн компания Давыдов мөңгүсүнүн

бир бөлүгүн коңшу өрөөнгө жылдырып, ошондой эле бийиктикке иреттеп жыйып жатат. 2018-жылы кенчилер болжол менен 2,27 миллион тонна музду жылдырышты.

Кээ бир түшүнүгү тар кишилер мунун айынан жаратылыштын суу резерви түгөнүп жатат деп жаңылыш эсептешет. Бирок, мөңгүлөрдүн абалын изилдеген жергиликтүү жана орусиялык гляциологдор обочолонгон муз талааларына жылдыруу тескерисинче, муздун тез эрип кетишинин алдын алат, демек, мөңгүнүн жок болуп кетишин кыйла төмөндөтөт деп тастыкташууда.

Орусиялык гляциологдордун дагы бир тыянагы да кы-

зык. Адистер мөңгүлөрдүн аянттарынын кыскарышынын ылдамдыгы менен негизги тоо иштери жүрүп жаткан техногендик таасир зонасына чейинки аралыктын ортосунда көз карандылык жок деген жыйынтыкка келишти. Ал гана тургай Лысый, Сары-Төр жана Давыдов мөңгүлөрү 2013-2018-жылдары Ак-Шыйрак массивинин калган бардык муз баскан зоналарына караганда жайыраак эриген. Кар баскан чокуларды чаң бастырууда Кумтөрдүн тасири өтө аз.

Гляциологиялык изилдөөлөрдүн жыйынтыгына карай эксперттер чыгарган тыянактардын эң

маанилүүлөрүнүн бири – бул Кумтөрдүн мөңгүлөрү да бүт дүйнө жүзүндө болуп жаткан глобалдуу жылуулуктун таасири астында эрип жатат.

Чынында, бул көйгөйгө бүт планетанын окумуштуулары тынчсызданышууда. Себеби, ага кантип каршы турушту билбей жатышат.

БУУнун өнүктүрүү программасынын маалыматына караганда, 1930-жылдан бери Борбордук Азиядагы мөңгүлөрдүн болжол менен үчтөн бири жок болуп кеткен. Бул процесс келечекте дагы күчөйт, термометрдин мамычасы дагы да бийиктей берет деп климатологдор алдын ала божомол кылышууда.

«КУМТӨР» КЫЗМАТТАШУУГА ЧАКЫРАТ: СТРАТЕГИЯ, КӨЗӨМӨЛ ЖАНА ТАЛАПТАР

Кыргызстандагы эң ири алтын казуучу компания жергиликтүү товарларды, кызматтарды көбүрөөк сатып алууга жана ошондой эле бийик тоолуу кенди керектүү нерселер менен жабдып келе жаткан ата-мекендик өндүрүүчүлөр менен биргеликте жумуш көлөмүн көбөйтүүгө кызыктар. Чоң командага кошулуу жолу тууралуу алтын казуучу компаниянын өкүлдөрү Бишкекте өткөн форум-көргөзмөдө айтып беришти.

Кызматтык байланыштарды күчөтүү

Бишкек шаарында тоо-кен өндүрүүчү 10 компания жана ар кайсы тармак боюнча жабдуучу 28 компания катышкан товар жана кызматтарды жеткирүүчүлөрдүн I Форуму болуп өттү. Программалык жабдуу, калдыктарды кайра иштетүү жана экинчи сырьену өндүрүү менен алектенген жана ошондой эле карьер менен бургулоо-жардыруу иштерине керектүү шаймандарды жеткирүүчү, консалтингдик жана камсыздандыруучу кызматтарды көрсөтүүчү уюмдар көрсөтүлдү.

- Баарын бир аянтчага топтоо оңой болгон жок, бирок, биз чогулган алдык, - дейт ушундай иш-чараны өткөрүү демилгесин көтөрүп чыккан Кыргызстандын эл аралык ишкерлер кеңешинин аткаруучу директору Аскар Сыдыков. - Келечекте өндүрүштүн башка да тармактары боюнча ушул сыяктуу форумдарды өткөрүп турууну пландап жатабыз. Бардык тармактарды кошууга аракет кылабыз. Бул президент Сооронбай Жээнбековдун төрагалыгы астында Өндүрүштү жана ишкерликти өнүктүрүү боюнча комитеттин жаңы түзүлгөнүн алдында өзгөчө актуалдуу.

Эрте мененки саат ондон кечки саат төрткө чейин форумдун бардык кызыктар катышуучулары көзмө-көз маектешүү форматында потенциал-

Эл аралык ишкерлер кеңешинин жетекчиси Аскар Сыдыков жеткирүүчүлөр менен сатып алуучулар жумушта кандай кыйынчылыктарга туш келишери тууралуу айтып берди.

дуу өнөктөштөр тууралуу керектүү бүт маалыматтарды ала алышты жана бири-бири менен байланыштарын алмашышып, ал тургай алдын ала келишимдерди да түзүүгө жетишишти. Уюштуруучулар бул сапар адаттагыдай микрофон менен сүйлөөлөр жана докладдардан баш тартууну чечишип, экономиканын алдыңкы тармактарынын биринин бизнес-өкүлдөрүнө убакытты жана мейкиндикти толук бөлүп беришти.

“Кумтөрдүн” президенти Дэниел Дежарден алтын кен казуучу алп ишкананын өнөктөштөрү сактоосу керек болгон шарттарды санап берди.

- Биз жаңы өнөктөштөрдү жана жергиликтүү сатып алуунун санын көбөйтүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү издеп жүргөн ата-мекендик өндүрүүчүлөргө жардам берүүнү чечтик. Буга эл аралык ишкерлер кеңеши да кызыктар. Бирок, андан сырткары бизди Кыргызстанда өндүрүлгөн товарлар менен кызматтардын сапаты ойлондурууда. Тилекке каршы, булар сатып алуучулардын жогорку талаптарына дайыма эле жооп бере бербейт. Ошондуктан, бир жагынан мындай иш-чаралар бизнеске өз позициясын жакшыртууга стимул болуп берет, экинчи жагынан кызматташуу үчүн жаңы мейкиндиктерди ачып берет, - деп Эл аралык ишкерлер кеңешинин жетекчиси форум-көргөзмөнү өткөрүүнүн негизги максатын түшүндүрүп кетти.

Дагы бир нерсе бар.

Бул бизнес-форумда тоо кен казуучу секторундагы алдыңкы компаниялардын өкүлдөрү сатып алуудагы ачыктыктын жол-жобосун жана кызматташуунун шарттарын айтып беришти. Бул чоң команданын бир бөлүгү болууну алдына максат кылгандар үчүн өтө маанилүү маалымат.

Ата-мекендик – артыкчылыкта

Окуяга ата-мекендик тапшыруучулар эле эмес, ири сатып алуучулар да кызыктар болушту. Мисалга, бул форумда “Кумтөр” компаниясынын да стенди коюлган, компаниянын президенти Дэниел Дежарден иш-чарага өзү да катышууну маанилүү жана зарыл деп эсептеген.

- Бул аянтча жаңы сунуштарды үйрөнүп-билүүгө жана жергиликтүү рыноктун мүмкүнчүлүктөрүн баалоого мүмкүндүк берет. Дайыма мыктылануу жана өнүгүү жолунда болуу үчүн кардарлардын чоң базасына ээ болуу бардык эле бизнестин кызыкчылыгында, - деп түшүндүрдү Дежарден мырза.

Алтын кен казуучу ири компания Кыргызстанда 1993-жылдан бери иштеп келе жатат. Компаниянын штатында 2 675 киши бар. Дагы подрядчы уюмдардын 860 кызматкери бийик тоолуу кендин ишин камсыздоо менен алектенишет. 600 подрядчик компаниялар товарлардын 11 миң түрүн жеткирип беришет. Мисалга, инвестор тамак-аш азыктарынын 100 пайызын жергиликтүү рыноктон сатып алат.

Компания мүмкүн болушунча курчап турган айлана-чөйрөгө аз таасир берүү жана максималдуу калдыксыз өндүрүшкө жетүү үчүн калдыктарды кайра иштетүү менен алектенген ишканалар менен активдүү кызматташып келет.

“Кумтөр” кызматкерлери кийүүчү атайын кийимдерди ысык-көлдүк тигүүчүлөргө буюртма берет, алтын ылгап алуу фабрикасындагы технологиялык процессте колдонуу үчүн майдалоочу шарларды жергиликтүү ишканадан сатып алат, программалык камсыздоону иштеп чыгуу жана компьютердик техникаларды жеткирип берүү боюнча ата-мекендик IT-компаниялардын кызматын колдонот. Ал тургай, мурда мүмкүн болбой жаткан өзүнүн оор техникаларын да Ба-

Эл аралык ишкерлер кеңеши бизнестегилердин байланышы үчүн уникалдуу аянтча түзүп берди.

лыкчы шаарындагы кызмат көрсөтүүчү борбордо ондотот. Мурда компания иштен чыккан карьердик самосвалдардын алп кыймылдаткычтарын ондотуу үчүн АКШга жөнөтчү. Азыр болсо, баары кол алдында!

Компания керектүү товарларды жана кызматтарды сатып алуу үчүн жалпысынан Кыргызстандын аймагында жыл сайын 80 миллион доллардан ашуун акча коротот. Анан ушул эле сан менен чектелип калгысы жок. Инвестордун тапшырмасы – мультипликативдүү натыйжаны улантуу жана ага-мекендик өндүрүүчүлөрдү колдоо үчүн бул жердеги компаниялар менен кызматташтыкты өстүрүү жана алардын иштеп кетишине, гүлдөп өркүндөп-өнүгүшүнө салым кошуу аркылуу республикада бар потенциалды максималдуу колдонуу.

Мыктылануунун чеги жок

Тоо кен өндүрүш секторундагы алп ишкана менен кызматташууну каалаган компаниялар үчүн кандай талаптар бар жана алар кандай маанилүү шарттарды сакташы керек?

- Алдыга койгон негизги артыкчылыктарыбыздын бири – бул эл аралык деңгээлде атаандаша алышы үчүн кыргызстандык компанияларды алдыга сүрөө. “Кумтөр” жергиликтүү сатып алуунун көлөмүн көбөйтүүгө аракет кылууда, бирок ошону менен катар бардык компанияларга өтө жогорку талаптар коюлат. Алар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын сакташы, ак ниеттүүлүк менен салык төлөөчү болушу жана товар же кызматты эл аралык стандарттарга туура келе тургандай кылып өндүрүшү керек, -деп эсептеп берди Дэниел Дежарден. – Ал тургай биз менен бирге алдыга кадам таштоого, жакшырууга жана өнүгүүгө даяр өтө көп эмес көлөмдө товар өндүргөн кичи компаниялар менен кызматташуу да биздин кызыкчылыктарыбызга туура келет.

Форум тоо кен казуучу ири ишканалардын жана жеткирүүчү компаниялардын 38 өкүлүн чогултту.

Башка да талаптардын катарына “Кумтөрдүн” алтын эрежелери болгон этикалык жүрүм-турумдун жогорку стандартына ээ болуу жана коопсуздук техникасынын эрежелерин кынтыксыз сактоо кирет. Муну менен катар эле, алтын казуучу компания дайыма өз өнөктөштөрүнүн ишинин абалы тууралуу кызыгып турат. Компаниянын адистери ишкана келишимдеги шарттарды канчалык сактап жаткандыгын көрүү жана жаңы жетишкендиктерге алар менен чогуу кубануу үчүн өндүрүштүк аянтчаларга мезгил-мезгили менен барып турушат.

- Жеткирүүчүлөрдүн алдында Кыргызстан тоо кен өндүрүү тармагы инвестиция үчүн кызыктуу экендигин көрсөтүү тапшырмасы турат. Эгерде ийгиликтүү ири компания менен кызматташууну каласаңыз, анда өткөрүүчү товарлардын жана кызматтардын сапатын өтө жогорку деңгээлге көтөрүүңүз керек. Сиз дүйнөнүн кайсы чекитинде болбосун атаандаштыкка жөндөмдүү болушунуз жана товар менен кызматтарды дайыма үзгүлтүксүз жеткирип турууга даяр болушуңуз зарыл, - деп шарттарын айта кетти Дежарден мырза.

Келечекке карай ишенимдүү

“Кумтөрдүн” дайымкы өнөктөштөрү азыртан эле алтын кенинин келечеги тууралуу чочулоо менен ойлоп жүрүшөт. Компания бүгүнкү күндө өндүрүштүк ишмердүүлүгүнүн туу чокусунда, жана бул позитивдүү тенденциядагы үч жыл сакталат. Андан кийин – ал кен өз ишин толук токтоткуча, тактап айтканда токтошу кенди иштегүү мөөнөтүнүн азыркы планы боюнча 2026-жылга чейин төмөндөмөкчү.

Бирок, компаниянын жетекчилиги кол куушуруп отуруп калган жок. Өткөн жылы кен чыккан жерде геологиялык чалгындоо иштери кайрадан башталган. Кырсыктардын нөлдүк көрсөткүчү менен кендин өмүрүн узартуу урааны астында тоо иштери жүрүп жатат.

Ушул эки жылдык программанын аркасы менен подрядчы уюмдар үчүн да жаңы мүмкүнчүлүктөр пайда болууда. Анын ичинде, кендеги скважиналарды бургулоо иштери менен жергиликтүү эки компания алектенип жатат. Бул иштердин жыйынтыгына карай инвестордун жергиликтүү өндүрүүчүлөр жана жабып туруучулар менен кызматташтыгы чечилери анык.

Инвестордун дайыма көңүл борборунда болгон аймак - Ысык-Көл облусунун бийлиги менен да иштер токтоп калган жок. Ушул жылдын февраль айында аймактын губернатору жана райондордун акимдеринин кенге болгон сапары убагында кызматташтыкты күчөтүү жана ысык-көлдүк подрядчиктерди ишке тартуу боюнча мүмкүнчүлүктөр сүйлөшүлгөн.

Февралдагы сүйлөшүүлөр алгачкы жемишин бере баштады. Калдык сактагычтын дамбасын көтөрүү үчүн инвесторго 42 оор жүк ташуучу унаа керек. Бул техникалар менен жергиликтүү компаниялар камсыздамакчы. Аймактык өндүрүүчүлөрдөн тамак-аш жеткирүү да көбөйүп жатат, калдыктарды: май жана аба филтрлерин, эскирген ири габариттүү дөңгөлөктөрдү кайра иштетүүдө өз кызматын көрсөткөн жаны өнөктөштөр да пайда болууда.

Баса, карьердик оор техникаларды компания чет өлкөдөн буюртма кылып алдырат жана аларды кенге чачылган абалда алып чыгат. Азырынча Кыргызстандагы ири компаниялардын дистрибьюторлорунун бир да жумуштун бул бөлүгүн ээлей албай келет. Бирок, муну аткарууга мүмкүн эмес деп ким айта алат?

- Албетте, “Кумтөр” биз үчүн өтө кызыктуу жана маанилүү өнөктөш болуп саналат. Биз эми гана ишке киришип жатабыз жана алар менен кызматташууну ниет кылып жатабыз, -деп пландары менен бөлүшө кетти Япониядан атайын техникаларды ташып келүү менен алектенген “ИКО Машинери” (KOMATSU компаниясынын Кыргызстандагы расмий дистрибьютору) компаниясынын өкүлү Ярослава Мельник. – Башка компаниялар кантип иштеп жатышат, кандай тендердик аянтчаларда катышып жатышат, сатып алууда кандай саясат жүргүзүшүүдө деген нерселерди билүүбүз биз үчүн өтө маанилүү. Ушул бизнес-форум сыяктуу иш-чараларды тоо кен казуу тармагында да, ага байланыштуу тармактарда да мүмкүн болушунча көп өткөрүп туруу керек! Бул тартылган тараптардын баарынын кызыкчылыгында.

Юлия ШИТОВА.
Фото: Влад УШАКОВ.

Программанын концерттик бөлүмү. Сахнада рэп аткаруучу Баястан.

Балыкчы шаарында жайдын саратанында биринчи ирет «Кумтөр үй-бүлө күнү» майрамдалды. Шаардын пляжында уюштурулган станциялардан балыкчылыктар кызыктуу жана пайдалуу көп маалымат алышты.

БАРДЫК ҮЙ-БҮЛӨНҮН КООПСУЗДУГУ ҮЧҮН!

Пайдалуу эс алуу – мындан артык болбойт!

Иш-чара үйдөгү, көчөдөгү жана суудагы коопсуздукка арналган. Майрамдын уюштуруучусу болгон «Кумтөр» эмгекти коргоо жана коопсуздук техникаларынын эрежелерин сактоого өзгөчө көңүл бурары белгилүү. Алтын кен ишканасында эки жыл мурун киргизилген «Work Safe - Home Safe» («Жумушта коопсуз болсо, үйдө да коопсуз») коопсуздуктагы лидерлик программасы кызматкерлердин жана алардын үй-бүлөсүнүн өз денсоолугуна жана өмүрүнө жоопкерчиликтүү мамиле кылышына багытталган.

“Өзүң билдинби, башкага да айт” деген алтындай эрежени карманган компания Балыкчы шаарынын тургундары жана конкторуна да унутулгус майрам уюштуруп берди. Пайдалуу эс алуу – мындан жакшысы ойлоп да таба албайсың!

- Биз “Кумтөрдө” дайыма техника коопсуздукту жана жалпы эле жүрүм-турум маданиятына көңүл бурабыз. Ушул маселе боюнча биз таасирдүү жыйынтыктарга жете алдык – өндүрүштө кырсык боюнча нөлдүк көрсөткүчкө жеттик, - деп “Кумтөрдүн” персон

нал боюнча директору Деон Баденхорст ийгиликтери менен менен бөлүшө кетти.

Балыкчыдагы майрамга ал келинчеги менен кошо келген, жана бактылуу, көңүлдүү жүргөн балдарды карап туруп кубанбай коё алган жок.

Балдардын мындай бактылуу жана санаасыз күлкүсүнө жетүү шарты – жолдогу, көчөдөгү жана суудагы коопсуздукту алдын алууда. Чоңдор болбосо башка ким өсүп келе жаткан муунга жашоого оптимисттик мамиле кылуучу башкы принципти: узак жана бактылуу жашоо үчүн бардык эрежелерди так сакта деп ким түшүндүрмөк эле.

Коопсуз шаттык

Үй-бүлөлүк майрамды уюштурууга кумтөрлүк волонтерлорго Балыкчы шаарынын мэриясы жардам берген. Иш-чараны шаардын “Толкун” пляжында өткөрүүнү чечишкен. Бул жердеги көлдүн жээгинен бир нече метр алыстыкта бактардын көлөкөсүндө жайгашкан кооз жашыл аянтча бар. Шаардык кызматтар аймакты тартипке келтирип, куураган бутактарды кесип салышкан. Боло турган иш-чара тууралуу облустук ТВ жана гезиттерге айтышып, мэриянын сайтында жана социалдык тармактардагы расмий

баракчаларында маалыматтар берилген. Жайдын саратанында эл чогулга албай калбайбызбы деген коркунуч бекер болуп чыкты. Уюштуруучулардын эсеби боюнча, миндей киши майрамга келишкен.

- “Кумтөр” ортобузда биргелешкен иштин ийгиликтүү тажрыйбасы бар болчу. Биз кайрымдуулук жана экологиялык акцияларды чогуу өткөргөнбүз, - дейт Балыкчы шаарынын вице-мэри Бегайым Алгожоева. – Бүгүн болсо, балдардын эс алуусун пайдалуу, кызыктуу жана ар бир катышуучу белгилүү бир эркиндикти сезиши үчүн жаңы форматта уюштурууну сынап көрөлү деп чечтик. Үй-бүлөлүк майрам үчүн дал ушул керек!

Демилгечилер ойлогондой, эс алуу зонасында 14 станция ачышкан, анын бирөөсү жээкте жайгашкан. Балдарга сууда өзүн кантип алып жүрүүнүн эрежелерин түшүндүрүп, жабырлануучуларга кантип жардам берүүнү үйрөтүштү, ошондой эле интерактивдүү формада өткөрүлгөн оюнда жолдо жүрүүнүн эрежелерин кайталоо. Башка секцияларда балдар курулуштун коопсуздук боюнча үйрөнүп, сүрөт тартышты. Андан сырткары, тосмолордон жана лабиринттер

Жомок каармандары менен эстеликке сүрөткө түшүштү.

Майрам убагында лотерея оюндары өткөрүлүп жатты. Бактылдуу лотерея ээлерине белектер тапшырылды.

Кызыктуу оюндар жана көңүл ачуулар. Жеткинчектер рахаттануу менен сынактарга катышып жатышты.

Чөгүп кеткен адамга биринчи жардамды берүү боюнча тренинг. Кичинекей балдар эле эмес, чоңдордун көпчүлүгү да күтүүсүз кырдаалдарда өзүн кантип алып жүрүүнү билбейт экен.

“Кумтөрдүн” персонал боюнча вице-президенти Деон Баденхорст компаниянын коопсуздук жаатындагы саясатын айтып берди.

ден өтүү сыяктуу кызыктуу үй-бүлөлүк жарыштарга катышышты. Түрдүү конкурстарга катышкандыгы үчүн тапкан упайларына балыкчылыктар лотерея билеттерине же ошол замат чыгарып берүүчү фотосүрөттөргө алмаштырып жатышты. Жыйынтыгында уткан үч лотереянын бактылуу ээлерине белектер тапшырылды. Анан кантип эле балдардын майрамы концерттик программасыз, чоң куурчактар, аквагрима, таттуулар жана аба шарларысыз өтсүн!

Майрам үчүн “Кумтөргө” рахмат!

Үй-бүлөлүк майрам төрт саатка созулду. Ал тургай кечке жакын кокусунан жааган жамгыр да элди качыра алган жок – көптөгөн адамдар ишчаранын аягына чейин калып майрамдашты.

Майрам жактыбы деген суроого чоңдор да, балдар да: “Мындай иш-чаралар көбүрөөк болуп турса гана!” деп хор менен жооп беришти. Балыкчылыктар - ыгы жок эркелей бербеген калк...

- Бизде мындай окуялар чанда гана болот. Балдар-

га көңүлсүз, бар турган жер жок. А бул жерде болсо убакытты кызыктуу да, пайдалуу да өткөрдүк, -деп кубанганын жашыра алган жок **3 баланын энеси Чолпон.** – Анан да башкысы өз убагында өткөрүлдү! Жайкы каникулда жана жаңы окуу жылынын алдында жолдо жүрүүнүн эрежелерин балдардын мээсине кайрадан сиңирип коюу ашыктык кылбайт. Биз, чоңдор да көптөгөн маалыматтарга ээ болдук. Мен деле жабырлануучуларга биринчи медициналык жардам берүү боюнча эрежелер тууралуу эч нерсе билбейт экенмин...

Толкун Ишебаева аттуу үй кожойкеси

пляжга кызы Эстер менен кошо келген. - Мен үчүнчү класска көчтүм. Жолдо жүрүүнүн эрежесин билем жана сактайм. Дайыма апам айткандай кылам, -деп ишендирди кичинекей кыз. - Биз тематикалык майрам уюштуруп бергени үчүн “Кумтөргө” ыраазыбыз. Жолдо жүрүүдө жана сууда өзүн алып жүрүүнүн эрежелери тууралуу балдарга айтып берүү аябай маанилүү, -деп кошумчалады Толкун. – Биздин балдарга майрамдык маанай, кубаныч тартуулаганы үчүн рах-

мат! Биз дайыма эле балдарыбызга ушундай укмуштуу белек уюштуруп бере албайбыз...

“Кумтөрлүктөр” үчүн Балыкчы өзгөчө мааниге ээ. Шаарда компаниянын 200дөн ашуун кызматкери эмгектенген Балыкчы ашыруу базасы жайгашкан. Албетте, алар да ишканынын башка кызматкерлери жана подрядчиктери сыяктуу эле коопсуздук техникасы боюнча тренингдерден такай өтүп турушат жана компаниянын саясатына шайкеш эмгектенишет.

- “Кумтөрдө” башкы принциби – үй-бүлөнө тирүү жана сак-саламатта баруу үчүн өз жумушунду коопсуз жа-

са деген «Work Safe - Home Safe» программасы иштейт. Бул эрежелерди биз жаштайынан ишке жоопкерчиликтүү мамиле кылышы жана өз ден соолугуна сак болушу үчүн балдарыбызга, неберелерибизге түшүндүрүп беребиз, - дейт Балыкчыдагы ашыруу базасынын кызматкери Таалайгүл Тагаева. – “Кумтөрдүн” башкы баалуулугу – бул адам ресурсу. Компания үчүн эң маанилүүсү – бул эл жана алардын жыргалчылыкта жашоосу!

Юлия ШИТОВА.
Фото: Евгений ПЕЧУРИН.

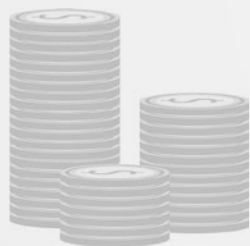

“Балдар, кай жерде сууга түшүүгө болот?”. Баары бир ооздон: “Бул жерде атайын бөлүнгөн жайлардан гана!”

II ЧЕЙРЕК 2019-ж.

ӨНДҮРҮЛГӨН АЛТЫН: **151 065** УНЦИЯ / **4,7** ТОННА

САТЫП ӨТКӨРҮЛГӨН АЛТЫН: **153 307** УНЦИЯ / **4,8** ТОННА

Сом менен төлөмдөр
495 617 263

₮ 89 661 508
Кызматкерлердин
кирешесине салык

₮ 386 137 482
КРдын Социалдык
фондуна төлөмдөр

₮ 5 710 000
Бажы
төлөмдөрү

₮ 4 931 646
Резидент
эместердин
кирешесине
салык

**2,71 млрд
СОМОВ**

₮ 9 176 628
Башка салыктар
жана милдеттүү
каторуулар

АКШ доллары менен
төлөмдөр
\$ 31 861 057

\$ 29 585 268
Дүң кирешеге
салык

Төлөмдөрдүн эквиваленти
сом менен
2 214 114 061

\$ 2 275 790
Ысык-Көл
облусун өнүктүрүү
фондуна
салым

Кыргызстандын өкмөтү менен «Центерранын» ортосунда түзүлгөн Стратегиялык келишим күчүнө кирди. Жетишилген бул келишимдер жөнүндө эксперттер эмне ойлошору тууралуу «Кумтөр жаңылыктары» билип көрдү.

Жайдын акыры Кыргызстанда маанилүү окуя менен салтанаттуу белгиленди. Өкмөт менен «Центерра» «Кумтөр» боюнча көп баскычтуу сүйлөшүүлөр процессин жыйынтыктады. – Августта премьер-министр Мухаммедкалый Абылгазиев инвестор менен 2017-жылдын 11-сентябрында түзүлгөн Стратегиялык келишим толук күчүнө кирди деп жарыялады. Бул талаштарды жөнгө салууга умтулуу жана кандалык өнөктөш ийкемдүү боло алганы үчүн компромисстерге барууну билүү жолу менен конструктивдүү диалог жүргүзүүнүн натыйжасында мүмкүн болду. «Центерра» Кыргызстандын пайдасына төлөмдөрдү бир топ көбөйтүүгө макул болду. Сөз 50 миллион доллар тууралуу болуп жатат, бул акчаны республика ата-мекендик саламаттыкты сактоо секторуна жана кендеги геологиялык чалгындоолорду жүргүзүүгө жумшалуучу каражат, Жаратылышты өнүктүрүү жана Аймактарды өнүктүрүү боюнча социалдык өнөктөштүк фондоруна которуу түрүндө алат. «Кумтөр жаңылыктары» инвестор менен түзүлгөн бул макулдашуулар жөнүндө эксперттердин ойлорун билип көрдү.

«Кумтөр» мүмкүн болуучу экологиялык тобокелдиктерди азайтат»

Өкмөт башчысы айтып кеткендей, кендин иштешинин 22 жылдан ашуун тарыхында жаратылышты коргоо ишчараларына «Кумтөр» биринчи ирет олуттуу каражат жумшоодо. Компания Жаратылышты өнүктүрүү фондуна бир ирет 50 миллион доллар төгөт жана экологиялык төлөм катары жыл сайын 3,7 миллион доллардан, 2018-2019-жж. кошуп, которот.

- Бардык эле тоо кен өндүрүш ишмердүүлүгү айлана-чөйрөгө зыянын тийгизет. Бирок, «Кумтөр» менен болгон учурда, компаниянын өндүрүштүк циклге, техно-

логиялардын сакталышына, жаныбарлар жана өсүмдүктөр дүйнөсүнө карата мамилеси жана акчалай түрүндө салмактуу компенсация төлөшү мүмкүн болуучу экологиялык тобокелдиктерди азайтат, - деп өз ою менен бөлүшүп кетти **Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын биология институтунун омурткалуу жаныбарлардын зоологиясы лабораториясынын жетекчиси, биология илимдеринин кандидаты Аскар Давлетбаков.**

Ал жаратылышты коргоого жана экологиялык программаларды колдоо үчүн «Кумтөр» бөлүп жаткан акчага биринчи кезекте жаратылыш ресурстарын – жок болуп кеткен же бир кыйла антропогендик таасирге кабылгандарды кайра калыбына келтирүүгө пайдалануу керек деп эсептейт.

- Мисалга, мен Ысык-Көл облусунун аймагында жейрендерди жайылтууну, кайра калыбына келтирүүнү сунуштап бир нече ирет айтып чыккам. Болгону 100 миң доллар бөлүп берсе жетет, бул жалпы сумманын жанында тыйын эле. Бул акчанын ичине жаныбарларды сатып алуу, ташып келүү, кармап турууну уюштуруу, кайтаруу, жергиликтүү калк менен иштөө жана егерлерди тартуу кирет, - деп эксперт мисал келтире кетти.

Белгилүү биолог маани бергендердин экинчиси – Ысык-Көл облусунун токойлору, булар да мышык ыйлаарлык абалда. Ысык-Көлдүн «жашыл өпкөлөрү» кыйылууда, малга жайыт катары да пайдаланууда, өрттүн кесепетинен жок болууда.

- Жайыт катары көзөмөлсүз жана орунсуз колдонулуп жаткан альпы жана субальпы шалбааларынын абалы да коркунуч жаратат, - деп белгилейт Давлетбаков.

Анан, албетте, планетанын «көгүлтүр көзү»!

Ушул кездеги муун Кыргызстандын «берметин» ырайымсыздык менен пайдаланууда.

Корукка алынган аймактар да сарпталууда.

- Ысык-Көлдү ушундай жапайычылык менен колдонуу көлдү жоготуп алууга алып келет, - деп эскертет эксперт. – Бул жерде эң башкы маселе деп, эл аралык маниге ээ сууда сүзүүчү канаттуулардын уялоочу ордун кайра калыбына келтирүү деп айтмакмын.

Көйгөйлөрдүн айланасы сүрөттөлдү. Аны чечүүгө акча бар. Бирок, ал каражат атка минерлдердин чөнтөгүнө кирип кетпей, чынында эле максаттуу пайдаланылат деп кантип ишенүү керек

- Бул маселе мени да ойлонтот, - деп мойнуна алды Аскар Давлетбаков. – Менимче бул акчаны долбоорду түзүүчүлөр менен аткаруучуларга түз жөнөтсө жакшы болмок. Салымдар айрым чиновниктердин жыргалчылыгын жакшыртууга эмес, айлана-чөйрөнү жакшыртууга кетсе деп үмүт кылам...

«Аймактарды өнүктүрүү фонду Кумтөр жабылгандан кийин да иштеши керек»

Кыргызстан эки жамандын түзүгүрөөгүн тандады жана жөнөкөй эмес жагдайда таразалап чечимге бара алды. «Кумтөр» долбоору боюнча өкмөт менен «Центерранын» сүйлөшүү процессинин жыйынтыгына **саясат таануучу Марс Сариев** мына ушундай оюн айтты.

- Негизги инвестор менен келишимди бузуу чакырыктары негизсиз болчу жана анын натыйжасы Кыргызстан үчүн аянычтуу аякташы мүмкүн эле. Окуялар мына ушундай вариантта өөрчүсө республикага эл аралык арбитраждык сот коркунучу бар эле, анда Кыргызстан баары бир утулуп калмак, - деп белгилейт эксперт. – Ошондуктан эң эстүү жана туура вариант – сүйлөшүү процесстерин жүргүзүү, жа-

на экология менен социалдык бөлүктөргө кошумча төлөмдөрдү алуу менен Кыргызстан «Камеко» менен болгон тең укуксуз келишиминен жоготкондорун акырындан толуктоосу керек. Кийимге карап бутун сунуу зарыл. Бизде башка жол жок.

Саясат таануучунун сөзүнө караганда, өлкөдө оор экономикалык абал түзүлүүдө, ошондуктан өкмөт кырдаалга жараша аракет кылды.

- Республиканын ички дүң өндүрүмүнүн 9 пайызын жана жалпы өнөр жай өндүрүшүнүн болжол менен 18 пайызын түзгөн Кумтөрдүн салымына маани бербей коюуга болбойт, - деп эскертет Марс Сариев. – Анан, компания социалдык жана экологиялык маселелерди чечүүгө багыттап жаткан бизге акча да керек.

Инвестордун Кыргызстандын өнүгүшүнө кошуп жаткан өтө чоң салымы бир эле жолу болуп калбоосу керек. Кумтөрдүн жабылгандан бир нече жылдан кийин жумшалган күч-аракеттердин баары текке кетүүсүнө жол бербөө зарыл.

- Иштеп жаткан же эми ишке кире турган башка тоо кен казуучу компаниялар да Аймактарды өнүктүрүү боюнча социалдык өнөктөштүк фондуна акча которуулары керек. Бул бир эле жолку долбоор болуп калбашы зарыл. Кумтөр токтогондон кийин да ишти улантуу керек, - дейт эксперт.

«Кумтөр» боюнча маселени жөнгө салуу инвестициялык климатка оң таасирин тийгизет»

Эл аралык ишкерлер кеңешинин башчысы **Аскар Сыдыков** азырынча жыйынтык чыгарууга шашпайт.

- Алгач келишимдин бардык майда-чүйдөсүн карап чыгыш керек. Ошол эле Аймактар-

ды өнүктүрүү боюнча социалдык өнөктөштүк фонду кандай долбоорлорду каржылайт жана ал канчалык натыйжалуу экендигин караштырыш керек, - деп Эл аралык ишкерлер кеңешинин аткаруучу директору ой жүгүртөт. – Мисалга, айыл чарбасын каржылоо программасы эмне болуп жатканын көрүп жатасыздар. Программанын иштеп жатканына беш жыл болду, бирок, бизге белгилүү болгондой, анын канчалык натыйжалуу экендигин эч ким талдаган жок. Ал эми ишкерлер биз менен сиздин акчабыздын – бюджеттик каражаттын максатсыз пайдаланганына арызданып жатышат. Ошондуктан бул аймактык фонддун алкагында акча эмнеге которуларын көңүл коюп таанышуу керек. Бул Жаратылышты өнүктүрүү фондунун ишине да тиешелүү.

Эксперттин ою боюнча жалпысынан төлөмдөрдү көбөйтүү жана Кумтөрдүн маселесин жөнгө салуунун өзү ийгилик. Негизги өнөктөш менен консенсуска жетүү өлкөнүн инвестициялык климатына оң таасирин берет.

- «Кумтөр» боюнча чечилбеген бардык маселелер дайыма башка потенциалдуу инвесторлорго маселе жаратып келет, тоо кен казуу эле эмес башка да сектордогулардын да, - деп түшүндүрдү **Аскар Сыдыков**. – Потенциалдуу өнөктөштөр бизге көз салып эле койбой,

биздин рынокко келип иштейт деп үмүт кылалы. Бул үчүн көптөгөн шарттарды түзүп берип, тоскоолдуктарды алуу керек. Анын ичинде, фискалдуу жана укук коргоо органдардын ири бизнести аягы жок текшерүүлөрү тууралуу болуп жатат, салыктардын толтура албай же башка себептерден улам эсептөөдөн кийинки аныкталган төлөмдөрдү төлөтүп алууга аркет кылганы.

Кумтөрдүн салымдарынын аркасы менен кайсы биринчи эсептеги көйгөйлөрдү чечип алуу керек?

- Жаран катары мени биринчи кезекте калдыктарды башкаруу маселеси тынчсыздандырат. Эмне үчүн калдыктарды кайра иштетүүчү заводдорду курууга болбосун – бул аймактык да республикалык да масштабда маанилүү, - дейт Аскар Сыдыков. – Аймактарды өнүктүрүү фонду биринчи кезекте узак мөөнөттүү туруктуу долбоорлорду – продукцияларды өндүрүү же кайра иштетүү боюнча атаандаштыкка жөндөмдүү ишканаларды каржылса жакшы болмок. Башкысы, бул каражаттарды чачылтып салбоо керек. Акчаны туура жана негиздүү пайдалануу зарыл.

Оюлия ШИТОВА.
Фото: Султан ДОСАЛИЕВ,
соцтармактар, kumtor.kg.

КЕЛЕЧЕККЕ ИНВЕСТИЦИЯЛАР: «КУМТӨР» ГЕОЛОГИЯЛЫК ЧАЛГЫНДООЛОРГО 24 МЛН ДОЛЛАР БӨЛӨТ

“Центерра” 2018-жылы Кумтөрдөгү геологиялык чалгындоо иштери боюнча эки жылдык программаны ишке киргизген.

Анда инвестор геологиялык чалгындоону жүргүзүүгө 18 миллион доллар коротууну бекиткен. Анын 6,5 миллион доллары өткөн жылы коротулган. Геологдор жалпы узундугу 24 чакырым 381 метр болгон мамыча бургулоо түрүндөгү 92 сважинаны бургулашкан, анын ичинен SB зонасында 2 чакырым 308 метр толтуруп бургулоочу скважина да кирет.

Программа чалгындоого чейинки негизги төрт участка: Борбордук, Түштүк-Батыш, Түндүк-Чыгыш жана Сары-Төр участкасына эсептелген. Адистердин тапшырмасы – Борбордук участок менен Түштүк-Батыш участкаларын бириктирүү. Эгерде баары ийгиликтүү болсо, ал узунунан бир чакырымга, туура сынан бир жарым чакырымга жетет.

Жумуштун акыркы жыйынтыгын геологдор 2020-жылы чыгарышат, бирок алгачкы алынган маалыматтар деле компаниянын жетекчилигин кошумча салым салууга ой-

лонто баштады. Ушул жылдын май айында канадалык алтын казуучу компаниянын Директорлор кеңеши кендеги алтын кендүү участкаларду чалгындоого кошумча дагы 6 миллион доллар инвестиция кылуу боюнча чечим чыгарды. Ошентип “Кумтөрдүн” геологиялык чалгындоо бөлүмү эки жыл ичинде 24 миллион долларды өздөштүрүшү керек.

– Эгерде чара көрүлбөсө, Кумтөр дагы үч жыл толук кубаттуулукта иштейт да, андан соң кен толук токтогуча өндүрүштүн төмөндөшү башталат, – дейт **“Кумтөр” компаниясынын президенти Дэниел Дежарден** алтын кенин иштөө мөөнөтүн узартуу маселеси тууралуу айтып жатып. – Тоо кенин казуу Кыргызстандын өнөр жайы секторунда маанилүү ролду, ал эми Кумтөр өлкөнүн экономикасына негиз салуучу ролду ойноору баарына эле белгилүү. Ошондуктан биз акыркы кезде кенде кошумча салымдар боло турган шартта гана жогорку жыйынтыктарга жетүүгө мүмкүн болуучу геологиялык чалгындоолорду жүргүзүүгө негизги күчтөрдү чогултуудабыз.

Геологиялык чалгындоолордун алгачкы жыйынтыктары чоң оптимизм жаратууда – Кыргызстандын бийик тоолуу кениндеги жашоону дагы бир нече жылга узартууга мүмкүн.

Скважина бургулабасак, анда алтын чыгуучу жаңы кендерди табууга мүмкүн эмес.

Кумтөр кенин иштөө мөөнөтүн узартуунун маанилүүлүгүн учурдагы бийликтегилер да көп жолу билдиришкен. Кыргызстан алдыда оңой эмес мезгилдерди күтүп жатат, башка варианттар жок маалда жакшы жардамдан ажырап калуусу туура эмес жана республиканын бюджетти үчүн коркунучтуу, өтө оор.

Бирок, бүгүнкү күндө геологиялык чалгындоолордун алдын ала натыйжалары менен

таанышып көрүп, Кыргызстан дагы, “Центерра” дагы кенди пайдаланууну улантуу мүмкүнчүлүгүн жогору баалап жатышат. Анын иштөөсү келечекте салык төлөмдөрүнө жакшы таасирин берет, миңдеген жумуш орундарын сактап калууга, жаңы социалдык долбоорлорду иш жүзүнө ашырууга мүмкүндүк берет жана жалпысынан республиканын экономикасына позитивдүү таасирин тийгизет. Ал эми кыргыз өнөктөшү менен сүйлөшүү процессинин жыйынтыгы инвесторго келечекке ишенимдүү ба-

гыт алууга мүмкүндүк берет. “Кумтөр” долбоору боюнча кошумча шарттар киргизилген стратегиялык келишим жакында күчүнө кирди. Алтын казуучу үчүн бул салган каражаттарын кайтаруунун темирдей кепилдиги. Бул кылган аракеттер менен инвестициялар жөн эле жок болуп кетпейт, Кыргызстандагы эң ири инвестициялык долбоорду ишке ашырууда эки тарап тең пайда табат дегенди билдирет.

Екатерина РОЗИНА.
Фото: Евгений ПЕЧУРИН.

КООПСУЗДУК

Суук климат жана аба жетишсиз шарттагы деңиз деңгээлинен төрт миң метрден ашуун бийиктикте жайгашкан кенди иштетүүдө коопсуздук техникасынын талаптарын кынтыксыз сактоо зарыл. Бул маселе боюнча «Кумтөр» «Центерра» жүргүзгөн саясаттын артында жогорку натыйжаларга жете алды жана эмгекти коргоо боюнча мамилесин жакшыртууну улантып келе жатат.

Өмүр менен ден соолук баарынан жогору

Бийик тоодо жайгашкан Кумтөр алтын кенине келген кадимки адамдар үчүн биринчи кадам коопсуздук техникасынын эрежелерин түшүндүрүү жана инструктаж өтүү менен башталат. Конокторго лагерде жана өндүрүш объектилеринде өзүн кантип алуу жүрүү керектиги боюнча видеоролик көрсөтүлөт. Компаниянын урааны – жумуш үчүн өз өмүрүн жана ден соолугун коркунучка сала тургандай анчалык маанилүү жумуш жок. Ошондуктан кумтөрлүктөр бул алтын эрежени кыңк этпей карманышат.

Компания жалпы ишке, жогорку өндүрүштүк натыйжаларга жетишине жана өнүгүшүнө кошкон салымы үчүн өз кызматкерлерин жогору баалайт. Эки жыл мурун ишканада «Work Safe - Home Safe» деп аталган коопсуздуктагы лидерлик программа ишке киргизилип, ал өзүнө студенттер, кенже персонал жана товар жеткирүүчүлөрдөн баштап жогорку топтун менеджерлерине чейинки жалпы 3889 адамды камтыган. Анын маани-маңызынын себеби, коопсуздук эрежелерин үйдө да, жумушта да сактоо, бул жүрүм-турум маданиятын өз үй-бүлөсү менен жакын

КООПСУЗ ӨНДҮРҮШ - ЖОГОРКУ НАТЫЙЖА!

адамдарына да сиңирүү. Ошондой эле, жумуш ордундагы коопсуздук – бул жумуш берүүчү менен кызматкердин ортосундагы эки тараптуу жоопкерчилик экендигин унутпоо.

Программанын эң маанилүү аспаптарынын бири – бул “Стоп диалог”. Жанында кимдир-бирөө коопсуздук эрежесине карата тоготпостук мамиле кылганын байкаган адам сөзсүз түрдө ага маани берип, эскертүү берүүсү керек. Анткени, өзүнө кам көргөн соң, айланасындагыларды да унутпоосу зарыл.

Коопсуздукту сактоо боюнча программанын алкагында уюштурулган тайпалык тренингдер өз жемишин берди. “Кумтөрдүн” негизги – жогорку өндүрүш менен кырсык боюнча нөлдүк көрсөткүчтө иштөө. Жаңы демилге ишке киргизилгенинен эки жыл өткөндөн кийин, бүгүнкү күндө компания бул максаттарына жетип келе жатат деп ишенимдүү айтса болот. Августта кумтөрчүлөр маанилүү көрсөткүч: жумуш убактысын жоготуусуз бир жыл иштөөгө жетишти.

Эгерде кимдир-бирөө кырсыкка кабылса

Коопсуздук техникасынын маселери боюнча кумтөрлүктөр теория жүзүндө

Коноктор үчүн инструктаж өтүлүүдө. Жеке коопсуздукту жана жанындагы адамдардын коопсуздукту үчүн жоопкерчиликтүү болуу – “Кумтөрдүн” алтын эрежеси.

эле эмес, иш жүзүндө да тажрыйбалуу. Андан сырткары, компаниянын өзүнүн авариялык-куткаруу командалары бар, үчөө кенде болсо, дагы бирөө Балыкчыдагы ашыруу базасында. Куткаруучулар атайын даярдыктан өтүшкөн жана өзгөчө кырдаалдарда иштей алышат. Бул бир гана ишканада мүмкүн болуучу кырсыктарга эле тиешелүү эмес. Эгерде кимдир бирөө балээге кабылса, Кумтөрдүн куткаруучулары ошол жерге жетип бара алышат. Эки жыл мурун Ысык-Көлдө суу астында калган шахтадан эки шахтерду мына ушул куткаруучулар алып чыгышкан, жана Барскоон капчыгайында болгон жол кырсыгында да алар биринчи болуп окуя болгон жерге жетип барышкан. Ал эми кар көчкүнүн астында калган альпинисттерге канча жолу жардам бергенин так эсептеп бере албайбыз.

Авариялык-куткаруу командалардын окуу-машыгуу сабактары үзгүлтүксүз дайыма кенде өткөрүлүп турат, жана ар жыл сайын өз билим-

дерин Кыргызстандын Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин астындагы Куткаруучуларды даярдоочу мамлекеттик борбордо тастыктап турушат. Сынакты ийгиликтүү тапшырган соң кумтөрлүктөр атайын сертификаттарга жана мамлекеттик үлгүдөгү куткаруучулардын күбөлүктөрүнө ээ болушат. Ошондой эле командалар жыл сайын өтүүчү куткаруучулардын республикалык мелдештерине катышышат жана дайыма байгелүү орундарды алып келишет!

Мындайча айтканда, бул жигиттерге ишене берсек болот – кокусунан өзгөчө кырдаалдар жаралган учурда алар сөзсүз жардамга келишет. Бирок, ошондой болсо да, кандай жол менен болбосун балээден качканыңыз оң. Ал үчүн өзүңүз да, жакындарыңыз да жөнөкөй коопсуздук эрежелерин сактоону унутпоосу керек. Үйдө да. Жумушта да. Дайыма жана бардык жерде.

Юлия ШИТОВА.
Фото: Евгений ПЕЧУРИН.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГДУК СПОРТЧУЛАР ТОКТОГОН АЛТЫБАСАРОВАНЫ ЭСКЕРИШТИ

Санкт-Петербург шаарынын “Экран” спорттук мектебинин командасы учуп кетүү алдында легендага айланган аялдын мемориалына гүл коюшту.

Делегация мемориалдын астына гүл коюшту.

Эсте калчу жүрүшкө вице-премьер-министр Жеңиш Разаков да кошулган.

Ысык-Көл облусуна караштуу Түп районунун Күрмөнтү айылынын айылдык кеңешинин төрайымы кылып дайындалган убакта Токтогон Алтыбасарова өтө жаш эле. Ал эми 1942-жылдын август айында ал блокадада калган Ленинграддан келген 150 баланы багууга алган.

- 17 жашында кантип ушундай баатырдык кылса болорун түшүнбөйм, - деп 16 жаштагы спортчу Лиза Павлова суктануу менен айтууда.

Аны курбусу **Ольга Игнатенко** коштоп кетти:

- Бул окуя тууралуу билгенибизде биз таң калдык. Бул укмуштуу эрдик. Мен ойлойм, биздин убакта мындайды көрүү мүмкүн деле эмес. Биз Токтогон Алтыбасарованы эске түшүрүү жана анын мемориалына гүл коюу үчүн келдик...

Унутулгус эрдик

Чынында эле Ысык-Көл облусундагы Күрмөнтү айылынын тургуну Токтогон Алтыбасарованын тагдыры жүрөктү козгобой кое албайт.

Ал тез эле чоңойду. Өзү дагы деле бала болгонуна карабастан, кичүү иниси менен синдисин кароону үйрөнүп алган. Анын апасы катуу ооруп калып, анын айынан балдар эрте эле жетим калышкан.

Ысык-Көлдүн бул айылында эч ким орусча сүйлөбөсө деле, кичине чоңойгон кыз өз алдынча орус тилин үйрөнүп алат.

Согуш башталган кезде ал 16 жашта эле. Жаш экендигине карабай, ошол замат эле Токтогонду комсомол комитетинин катчысы, ал эми айылдык кеңештин төрагасын фронтко алып кетишкенден кийин жаш активисти анын ордуна коюшат.

1942-жылы Кыргызстанга блокадада калган Ленинграддан 150 баланы алып келе жатканы тууралуу кабар келет.

- Аларды 1942-жылдын 27-августунда баржа менен алып келишти, - деп Токтогон апанын уулу Марат Абдиев айттып калчу. - Айылда 10 араба чогултушат да, балдарды тосуп алуу үчүн жөнөшөт. Апам ал балдарды кароо коркунучтуу болчу - баары арык, корккон, ачка, жарым жылаңач... Эң кичүүлөрү экиге да чыга элек болчу деп эстеп калчу.

Токтогон аябай жүдөгөн балдарды дарыгерлер менен кошо тосуп алып, карап эле жаштарын аныктап, ошол замат эле аларга ысым, фамилия ойлоп тапкан.

Алгач балдарды барак тибиндеги үйгө жайгаштырышат. Бардыгы колдорунан келишинче жардам беришет. Жаш активисттин суранычы боюнча айылдаштары картошка, айран, сүт, ун алып келип беришет. Ошентип балдарды багып алышат. Кийинчерээк балдар үйү ачылып, балдар 1952-жылга чейин ошол жер-

де жашашат. Токтогон жумуштан кийинки убактысын бүт ушул жерде өткөрөт: жууп тазалап берип, тамак даярдап берчү. 10 жыл өткөндөн кийин анын багып алган балдары Советтер Союзунун бүт аймагына жөнөтүлөт. Кимдир бирөөсү Ленинградга кайтып барса, дагы бирлери Кыргызстанда калышат. Алар экинчи апасы болуп калган Токтогонго Ысык-Көлгө келип турушса, ал Ленинградга барып жолугуп турчу. Эч качан балдарды өз же жат деп бөлгөн эмес. Чоң тамга менен айтылчу АПА болчу. Блокадалык тозоктон эптеп чыккан бардык балдардын апасы болчу.

- Аны кандай боюнча эстеп калдым? Камкор, боорукер, акылдуу, сабаттуу. Апабызды басып жүргөн энциклопедия дешчү. Акылы жетик эле, ал айылдагылардын ар бирин таанычу, ким качан төрөлгөнүн, эмне менен алектенерин бүт билчү. Айылдаштары ага кеңеш сурап кайрылып турушчу, деп эскерет уулу апасы тууралуу. - Апам 1986-жылы пенсияга чыкты. Андан кийинки жылдарын небере-чөбөрөлөрүн тарбиялоого арнады.

Токтогон Алтыбасарова өтө жөнөкөй жашады жана бир да жолу пенсиям аз деп даттанган жок. Эч кандай жеңилдиктерди да алган жок, эч кимден эч нерсе да сураган жок.

Өзүнүн сегиз баласын тарбиялаган легендарлуу аял 91 жашында, 2015-жылдын 11-июнунда, күйөөсү каза болгондон эки жылдан кийин бул дүйнө менен кош айтышып кете берди...

Бишкек. Азыркы күндөрдө

Сууда синхрондуу сүзүү менен алектенишкен кыздар бул

Токтогон апа (сүрөттө оң жакта) улгайып калган убагында да Улуу Ата-Мекендик согуштун жеңиш күнүнө арналган салтанаттуу иш-чараларга катышып жүрчү.

жайкы сборлорду түбөлүккө эстеп калышат. Анткени алардын Ысык-Көлгө сапары айрыкча маанилүү аяктады. Үйгө, Санкт-Петербургга кетер алдында алар толук курамы менен бут алдына гүл коюу жана өзү бала болсо да блокадада калган Ленинграддан келген 150 баланы багуу жүгүн мойнуна алган аялга урмат көрсөтүү үчүн Токтогон Алтыбасарованын мемориалына келишти.

- Биздин командадагы кыздардын жашы ар кыл - 10дон 16 жашка чейин. Биздин сборлор дайыма маданий программалар менен коштолот. Ошондуктан биз Ысык-Көлдө “Рух-Ордо” бардык, жергиликтүү калк менен көп пикир алыштык. Бизге эмне үчүн Семеновка, Григорьевка сыяктуу орус аталыштардын мынчалык көп экендиги кызык болду. Ошентип жүрүп Токтогон Алтыбасарова тууралуу биллип калдык. Албетте, анын мемориалына келбей кетип калуу мүмкүн эмес эле, - дейт “Экран” спорт мектебинин синхрондук сүзүү бөлүмүнүн жетекчиси, Орусиянын Синхрондук сүзүү федерациясынын президиумунун мүчөсү **Наталья Белова**.

Наталья эки жыл катары менен спортчуларды Ысык-Көлгө алып келип жатат. Былтыр бул жерде Санкт-Петербурздун курама командасы машыккан. Бул тажрыйбаны кайталоону чечишкенде балдар да, машыктыруучулар да аябай кубанышты. Эми мындан ары жыл сайын келүүнү жакшы салтка айлантууну пландашууда.

Биз унутпайбыз!

Ал эми августтун ошол күнүндө Бишкектин ачык тийген күнүнө көздөрүн жүлжүйткөн жаш синхрончу спортчулар, келечектеги чемпиондор Нева боюндагы шаардан келген өзүнүн тарбиялануучуларынын бирин бооруна кыскан аялдын пор-

третинин алдына бир саамга катып, мемориалдын астына жай жана салтанаттуу түрдө гүл коюшту. Легендага айланган кыргыз айылынан чыккан жүрөгү тоодой болгон жөнөкөй колхозчу аялдын эстелиги Бишкектеги Дайыр Асанов атындагы эс алуучу жайга коюлган.

Эсте калуучу жүрүшкө Кыргызстандын вице-премьер-министри Жеңиш Разаков да кошулду. Ал да гүл койдү. Эстеликке чогуу сүрөткө түшүштү.

- Санкт-Петербург менен биздин ортобузда кызматтык жана маданий байланыштар көптөн бери жолго коюлган. Кыргызстандыктар Санкт-Петербурздун жогорку окуу жайларында окуп жатышат. Питерлик спортчулар биздин Ысык-Көлгө келип турушат. Бул Кыргызстан менен Орусиянын ортосундагы мамиле жакшы, достукта экендигин айтып турат. Муну мындан ары дагы өнүктүрүү биздин милдет. Өткөндөн сабак алууну унутпашыбыз керек, - деп белгиледи вице-премьер.

Бул сабакты өсүп келе жаткан муун да унутпайт.

- Биз Токтогон Алтыбасарованын жашоосунун тарыхы тууралуу билебиз, анын көптөгөн ленинграддыктарга жардам бергенин унутпайбыз, - дейт **Алиса Колмагорова**.

Ал болгону 10 жашта, бирок, туулуп-өскөн шаарынын тарыхы, ошол убактагы коркунучтуу блокада тууралуу жакшы билет. Анын бабасы да согушкан, бирок согуш тууралуу көп эстечү эмес. Өткөн согуш тууралуу айтууну жактырбайт.

Бирок, биз милдеттүүбүз. Кайра кайталанбашы үчүн эстешибиз керек. Эч качан бизде согуш болбосу үчүн...

Инна АКСЕНОВА.

Фото: Токтогон АЛТЫБАСАРОВАНЫН үй-бүлөлүк архивинен жана уюштуруучулардан алынды.

«ҮГҮТ БРИГАДАСЫНЫН» ЖЕЛЕГИНИН АСТЫНДА КЫРГЫЗСТАНДА ФАШИЗМДИН ҮСТҮНӨН БОЛГОН ЖЕҢИШТИН 75 ЖЫЛДЫГЫН МАЙРАМДООГО ДАЯРДЫКТАР БАШТАЛДЫ

Патриоттук кыймылдын активисттери маанилүү датага туш келтирүү боюнча жыл сайын болуучу маршрутту пландоого киришишти.

Баатырларга түбөлүк эстелик!

В ЭТОМ РАЙОНЕ 24 июня 1944
войны 6-ой гвардейской армии
1-го Прибалтийского фронта
форсировали реку
Западная Двина, захватив
платцдарм на левом берегу.

Июнь айынын аягында Кыргызстанда үгүт бригадасынын негиздөөчүсү Керим Шатмановдун жетекчилиги астында бешинчи – юбилейлик сапарын аякташты. Бул ирет кыргызстандык активисттер мыкты миссиясы менен Беларуста болушту. Витебск облусунун Бешенковичи районунда “тынчтыктын жоокерлери” Беларустун немистик баскынчылардан бошотулганынын 75 жылдыгына арналган митинг-реквиемге катышышты жана жергиликтүү тургундар үчүн концерт коюп беришти...

Патриоттук кыймыл мындай дагы кайталанбашы үчүн коркунучтуу согушту толкундануу менен эсте сактоого чакырат. Жана өз өмүрлөрүнүн баасы менен фашизмди токтоткон бошотуучу-аскерлерди унутпоону эскертет.

Жумаштын эрдиги. Бардыгынын эрдиги

Эрдиги менен өз ысымын өлбөс-өчпөс кылып калтырган баатырлардын бири – бул ысык-көлдүк Жумаш Асаналиев. Ысык-Көл облусуна караштуу Ак-Суу районунан фронтко чакырылган жаш жоокер 44-жылдын июнь айында Беларусту бошотуу учурунда Витебск алдында болгон кызыл-кыргын согушта курман болгон. Ал 21 жашта эле. Советтер Союзунун Баатыры жана дагы 212 жоокер өздөрүнүн акыркы жайын Узречье айылынан алыс эмес жердеги Батыш Двина дарыясынын жээгиндеги боордоштор мүрзөсүнөн табышты. Бийик кызыл карагайлар курчаган тынч жерден.

Белорус окуучусунун колунда Советтер Союзунун Баатыры Жумаш Асаналиевдин портрети.

2019-жылдын 26-июнунда токойдогу мелтиреген тынчтыкты пулеметтордун атылышы менен боздогон үндөр бузду. Россия, Беларусь жана Балтика боюндагы өлкөлөрдүн патриоттук клубдары бул жерде 75 жыл мурун болгон тарыхый окуяларды кайрадан так түзүп чыгышкан. Ошол күнкү беттештин реконструкциясын жергиликтүү тургундар менен арасында алыскы Кыргызстандан келген үгүт бригадасынын мүчөлөрү да бар коноктор байкап турушту.

- Сахнага даярдануу учурунда немистик отряддын чындоо объектилерин көргөндө жана немис тилинде берилген буйруктарды укканда эле денемди муз аралап кеткендей болду. Ошол убактагы духту көрсөтүп берүү үчүн актерлор өз ролдоруна баш-оту менен кирип кетишти, -деп эскерди “Кыргызстандын үгүт бригадасы” коомдук кайрымдуулук фондунун жетекчиси Керим Шатманов. – Андан соң биз биздикилер, советтик жоокерлердин жайгашкан жерине басып бардык. Анан ошол замат жеңилдей түштүк...

Аталары, чоң аталары айтып бере берип фашисттик баскынчыларга карата жек көрүүчүлүк белорус жаштарынын да жүрөгүнө терең сиңиптир. Муун алмашууда. Ал эми мурас жашап жатат. Душманды талкалоо жана өз аймагын немистик баскынчы-

лардан бошотуу үчүн совет калкы ойго келгис курмандыктарга барды. Кыргыз Армиянын катарында жана партизандык отряддарда согушуп жүрүп ар бир үчүнчү белорус курман болгон...

Согушту көрсөткөн сценадан кийин боордоштор мүрзөсүндө митинг-реквием өттү. Эл аралык сынактардын лауреаты Рано Асанбекованын колунда скрипка ыйлап жатты – “Эсимде” ырынын мундуу кайрыктары абага сиңип кетип жатты. Ага удаа эле Кыргызстандын Эмгек сиңирген артисти Элнура Самарбекова чыгып, кыздардын сагынычы тууралуу ырды кыргыз тилинде созду. Мүмкүн өзүнө жакын сөздөрдү угуп, ушул маалда Ак-Суу районунан барган жоокердин жаны дирт эткендир...

Витебск облусунда болгон эскерүү иш-чарасы Бешенковичи районунун борборунда болгон үгүт бригадасынын концерти менен жыйынтыкталды.

Беларуста үгүт бригадасынын катышуучулары концерттик номерлери менен чыгышты.

Кыргызча ыраазычылык билдирем

Опера ырчысы Элнура Самарбекова менен скрипкачы Рано Асанбекова аткарган 14 ажайып чыгарма дагы бир ирет Минск шаарынын Ленин районунда жайгашкан гимназиядагы көрүүчүлөр үчүн жаңырат.

Эмне үчүн бул жерде?

Өткөн жылы, Беларусь бийлигинин демилгеси менен, Чыңгыз Айтматовдун 90 жылдыгына карата улуу жазуучунун ысымын гимназияга жакын жайгашкан скверлердин бирине берүү чечими кабыл алынган. Келечекте бул эс алуу зонасында кыргыз жана орус адабиятынын мэтрине эстелик тургузулмакчы. Так убактысын айтууга азырынча эрте. Ленин районунун жетекчиси кыргыз тарапты бул маселеде шашпоого чакырды. Беларусста ар бир ишке жоопкерчиликтүү мамиле кылышат. “Эстелик орнотуудан мурун скверди жакшыртуу боюнча иштерди толук бүтүрүү керек, эс алуу багы статусуна жеткирүү керек. Монументтин ачылышына өлкөлөрдүн биринчи адамдары келишет. Биз да өз ишибиз үчүн уялбагыдай болушубуз зарыл”, - деп түшүндүрүштү райондук администрациядан.

- Жыл сайын өтүүчү патриоттук жүрүштүн алкагында биз белорус тарапка улуу жазуучуну эске алышына ыраазычылык билдирип коюу иретинде гимназияда концерт уюштурдук. Айтмакчы, окуу жайынын фойесинде Айтматовдун бурчу бар. Жазуучунун китептерин мектеп китепканасынан алып келишти. Китептер дайыма окулуп тургандыгын бир карап эле байкоого болот, - деп сөзүн улантты Керим Кожомкулович. – Ал эми биздин жылдыздардын аткаруусуна белорус интеллигенциясы өтө толкундануу менен мамиле кылышты. Зал дүркүрөгөн кол чабууларга бөлөнүп турду! Энергетика укмуштуудай болду!

Үч шаар. Үч концерт.

Маанилүү датага чейин дагы көп бардай сезилет, бирок кыймылдын активисттери эмитеден эле кийинки үгүт жүрүшү тууралуу ойлонушууда. “Кыргызстандын үгүт бригадасынын” жетекчиси мурунку жылдардагыдай эле президент Сооронбай Жээнбековдун

Минсктин ушул жердеги скверинде келечекте Чыңгыз Айтматовго эстелик тургузулат.

“Кыргызстандын үгүт бригадасынын” түзүүчүсү жана идеялык шыктандыруучусу Керим Шатманов.

жардамына үмүт артууда. Керим Шатманов жалпы жеңиштин 75 жылдыгына арналган иш-чаранын планында анын патриоттук долбооруна да орун табылат деп үмүт кылып жатат. Патриоттук долбоор 5 жыл ичинде Минск, Подольск, Калининград жана албетте, Кыргызстандагы ишин улантуучулар менен достордон колдоо таба алды.

- Беш жыл мурун биз Россия жана Беларусь аркылуу кеткен 385-Кричевский аткыч дивизиясынын маршруту менен сапар алганбыз. Жеңиш күнүнүн 75 жылдык майрамынын урматына, фрунзелик жана башка дивизиялардын курамында кадам таштаган бардык жоокерлердин эстелигине урмат көрсөтүү үчүн үгүт бригадасы ошол жолду кайра кайталайт, - дейт Керим Шатманов. – Старт Подольсктогу Подольстук курсанттар мемориалынын алдында башталат. Бул курсанттарды жапжаш кезинде 41-жылдын октябрь

айында Москваны коргоо үчүн таштап коюшуп, ал күндөрдөгү кан аккан согушта алардын баары курман болушкан...

Андан соң биз аябай жактырып калган Минск болмокчу. Ошентип, жүрүш Калининградда аяктайт. 9-майда үгүт бригадачылар “Өлбөс полк” колоннасынын катарына кошулат. Бир “жеңиштүү апта”. Үч шаар. Үч концерт.

Баса, катышуучулар тууралуу. Комдук кайрымдуулук фондунун негиздөөчүсү кыймыл кеңейтилген курамда: “Манас” президенттик камералык оркестрдин музыканттары жана Тамга айылынын “Кызгалдак” балдар ансамблинин бийчилери менен бирге сапарга чыгат деп үмүт кылууда.

Ал эми боло турган акциянын эң башкы символу – Жумаш Асаналиевдин мекени, Ысык-Көл облусундагы Ак-Суу коругундагы тянь-шань карагайлары болмокчу. Бешенковичи районунун аткаруу комитетинин администрациясы Шатмановдун улут аралык мүрзөнүн жанындагы талаага Беларуссту бошотууда курман болуп, түбөлүккө ушул жерде калган жоокерлердин санына ылайык 213 карагай отургузуу идеясын кош колдоп колдогон.

Мүмкүн, алгач ысык-көлдүн топурагы менен кошо жеткирилген ийне жалбырактуу дарактардын өтө көп эмес партиясы отургузулат. Саны анчалык маанилүү эмес. Башкысы, мемориалдын жанында “туңгучтардын” пайда болушу. Кийин – бул акция

Боордоштор мүрзөсүнүн алдындагы митинг-реквиемде Кыргызстандын Эмгек сиңирген артисти Элнура Самарбекова кыргыз тилинде обон созду.

жолун улоочу кыймылга, дагы бир ийгиликтүү жана жаркын салтка айланып кетсе деген тилек. Жылдар өтүп, бул өрөөндө тянь-шандык сулуулар – карагайлар көнүп, кулач жайып өсүп, өз өлкөбүздүн бир бөлүгүнө айланса...

Батыш Двинанын бийик жана тик жээгинде көмүлгөн ысык-көлдүк жоокер өз жерин өтө сагынууда.

**Юлия ШИТОВА.
Фото: Евгений ПЕЧУРИН.**

<p>«КУМТӨР» ЖАҢЫЛЫКТАРЫ «Комсомольской Правда» Кыргызстан гезитинин атайын саны Басып чыгаруучу: ОсОО «Медиа Пресс» «Комсомольская Правда - Бишкек» Юстиция башкармалыгынан өткөн катталуу күбөлүгүнүн № 2067</p>	<p>Башкы директору: Ж. КЕРИМБАЕВ Башкы редактордун милдетин аткаруучу: Ю. ХОХЛОВА Жооптуу катчы: А. ВЛАДИМИРОВ Дизайнер: Т.НУРМАНБЕТОВ</p>	<p>АДРЕС: 720040, Бишкек ш., Тыныстанов көч., 96-4</p>	<p>ТЕЛЕФОН: (0-312) 88-31-31 Гезит редакциянын компьютердик борборунда жасалды.</p>	<p>«ММК колдоо борбору» фондунун басмаканасында басылды. Дареги: Бишкек шаары, Горький көчөсү, 1 «Б». Буйрутма № 1579. Нускасы 25 000 даана Редакция авторлордун жарыяланган материалдары үчүн жоопкерчиликти өзүнө албайт.</p>
---	--	--	---	---

ТООДОГУ ДАРЫЯЛАРГА ЖАКЫН ЭС АЛУУДАГЫ КООПСУЗДУК

Тоодогу дарыялар – табияттын белеги. Кыргызстан – тоолуу өлкө, андыктан бизде дарыя суулар арбын. Дарыялар бийик тоодо, мөңгүлөр эриген жакта баш алат.

Керемет кооз болгону менен, тоодо аккан сууда коркунуч бар, анткени оргуштаган агымы өтө тез жана күчтүү.

Тоо дарыясына жакын жүргөндө унутпагыла:

Балдар тоо дарыяларына чоңдордун коштоосунда гана барса болот.

Шар аккан сууга жакындагоо, мисалы кол жууганга болбойт.

Селфи жасоого да болбойт. Жээктеги таштар туруксуз жана сыймалак келет.

Эч качан шар аккан сууну кечип өтүүгө аракеттенбегиле. Оргуштаган суунун ылдамдыгы секундасына 10 метрге чейин жетет. Мындай ылдам аккан суу тизеден келсе да адамды жыгып, агызып кетет.

Аркы жээкке өтүш керек болсо эринбей көпүрөгө барган туура.

Тоодогу дарыялардын жанында коопсуздукту сактап, жаратылышка чыгып эс алуу – керемет!

Албетте, таштандыларды жыйнап кеткенди унутпагыла! Жаратылышты сактагыла!